

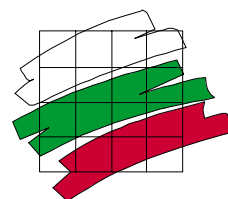
1/2006

СЕРИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

**ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ НА БЪЛГАРИЯ
С ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ -
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ НА ИЗНОСА И
ЕФЕКТИ ОТ ТЪРГОВСКАТА
ЛИБЕРАЛИЗАЦИЯ ВЪРХУ ВНОСА**

Десислава Велинова

АГЕНЦИЯ ЗА
ИКОНОМИЧЕСКИ
АНАЛИЗИ И
ПРОГНОЗИ

Авторът изказва искрената си благодарност на Маринела Петрова, Калоян Ганев и Антон Гладнишки за ползотворните дискусии, получените коментари и препоръки при подготовката на настоящото изследване, както и на Василена Коларова за помощта ѝ при събирането на данни за вноса на ЕС от трети страни.

Свободното използване на тази публикация е допустимо по реда и при условията на Чл. 24 от Закона за авторското право и сродните му права.

Изводите, интерпретациите и позициите изложени в това икономическо изследване принадлежат изцяло на автора и не могат по никакъв начин да бъдат приписани на Агенцията за икономически анализи и прогнози.

ISBN-10: 954-567-055-X

ISBN-13: 978-954-567-055-8

© Агенция за икономически анализи и прогнози, 2006

София 1000, ул. "Аксаков" 31

тел.: 9859 56 01, 981 65 97

факс: 981 33 58, 980 93 22

www.aeaf.minfin.bg

Съдържание

Въведение	3
1 Развитие на външната търговия на България с Европейския съюз	5
1.1 Износ	5
1.2 Внос	11
2 Износът на България и неговата конкурентоспособност на европейските пазари	15
2.1 Дял на износа на България в общия внос на ЕС от трети страни	18
2.2 Сравнителни предимства на България в световен план	20
2.3 Сравнителни предимства на българския износ на европейския пазар	23
3 Либерализация на вноса на стоки от Европейския съюз	27
3.1 Внос на селскостопански стоки	28
3.2 Внос на промишлени стоки	31
3.3 Конкурентоспособност на българските производители в контекста на търговската либерализация на вноса на стоки от ЕС	32
Изводи	34
Литература	37
Приложения	39
Приложение 1: Митническа тарифа на България по Хармонизираната система	39
Приложение 2: Дял на стоковите групи и раздели в общия износ за ЕС	43
Приложение 3: Дял на стоковите групи и раздели в общия внос от ЕС	47
Приложение 4: Дял на износа на България за ЕС във вноса на ЕС от трети страни	51
Приложение 5: Открити сравнителни предимства на България по стокови групи съгласно методиката на СТО	54
Приложение 6: Открити сравнителни предимства на българските стоки на европейския пазар по стокови групи	57
Приложение 7: Статистики на иконометричния анализ за внос на селскостопански стоки от ЕС	60
Приложение 8: Статистики на иконометричния анализ за внос на промишлени стоки от ЕС	63
Приложение 9: Статистики на иконометричния анализ на връзката между индустриални продажби на вътрешния пазар и внос на стоки от ЕС	66

Въведение

От 1995 г. влиза в сила подписаното през 1993 г. Европейско споразумение за асоцииране между Европейските общности и техните страни-членки, от една страна и България, от друга. Една от целите на асоциирането е постепенно да бъде създадена зона на свободна търговия между Общността и България, която да обхваща цялата търговия между тях.¹ От този момент нататък България и Европейския съюз (ЕС) постепенно започват да либерализират своите търговски режими.

Целта на настоящото изследване е да бъде установено съществува ли риск за конкурентоспособността на българските производители във връзка с присъединяването на страната към ЕС, което предполага те да бъдат изправени пред много по-голяма конкуренция в сравнение със сегашната. Този въпрос има две измерения. От една страна е необходимо да бъде намерен отговор на въпроса дали българският износ е конкурентоспособен на европейския пазар и ако не е – кои са причините и как може да бъде стимулирана неговата конкурентоспособност. Отговор на този въпрос е намерен във втора част, където е проследена динамиката и поведението на откритите сравнителни предимства на българските стоки през годините. Съществуват различни дефиниции и методологии за изчисляване на открити сравнителни предимства. Някои от тях измерват съществуването на сравнителни предимства сред търгуемите стоки в дадена икономика², други – сравнителните предимства на дадена стока на определен пазар³. Сравнителните предимства се основават на наличието на евтина работна ръка и естествени ресурси, но те сами по себе си не предполагат съществуването и на конкурентни предимства. Съществуването на сравнителни предимства е предпоставка за съществуването на конкурентни предимства, като за постигането на последните е необходимо инвестиране в иновации и повишаване ръста на производителността. Конкурентните предимства са свързани и с наличието на засилена конкуренция на местния пазар; качество на доставчиците; ефективност на свързаните и поддържащите индустрии; качеството на човешките ресурси и инфраструктурата; състоянието на административната структура; достъпа до бизнес информация; съществуването на защита на интелектуалната собственост и на мерки за задълбочаване и стимулиране на развойната и научна дейност. Следователно натрупването на висококачествени фактори за производство (труд и капитал) и провеждането на адекватна макроикономическа политика не са достатъчни. Необходима е както подходяща бизнес среда, така и провеждането на реформи на микроравнище, стимулиращи повишаването на ефективността на предприятията и диверсификацията на продуктовете им структура.⁴

От друга страна, трябва да бъде оценено влиянието на търговската либерализация по отношение на вноса от ЕС, а именно – как тя ще повлияе върху конкурентоспособността на българските производители на местния пазар, ще ги измести ли като основни доставчици на стоки за вътрешния пазар, ще съумеят ли те да пови-

¹ Европейско споразумение за асоцииране, ДВ, 1995, бр. 61

² Такива са използваните от Световната търговска организация в изследването "Bulgaria's Trade Policy Review" (2003).

³ Въведен от Бела Баласа в изследването му "Trade Liberalisation and 'Revealed' Comparative Advantage", (1965), *The Manchester School of Economics and Social Studies*, No: 33, pp.99-123.

⁴ Porter, M. E and R. C. Christensen (1999), "Microeconomic Competitiveness: Findings from the 1999 Executive Survey."

шат ефективността си и успешно да се конкурират с европейските фирми-износителки за България. Това е постигнато чрез анализ на влиянието на намаляващите митнически ставки върху вноса на стоки от ЕС в трета част.

Направеното в първа част на настоящото изследване проследяване на развитието на търговията на България с Европейския съюз е важно с оглед установяването на степента на отвореност на националната икономика към тази на ЕС. Икономическата теория постулира положителна връзка между обема на нетния износ (и следователно обема на износа) и съществуването на сравнителни предимства⁵. Ето защо може да се предположи, че България ще изнася стоки за ЕС, в които има сравнителни предимства и че в същото време ще внася оттам стоки, в които няма такива. Може да се очаква също така, че страната ще изнася повече трудоемки стоки и следователно такива с ниска добавена стойност както поради факта, че едно от нейните сравнителни предимства е именно евтината работна ръка, така и заради все още ниското равнище на брутни инвестиции и приток на преки чуждестранни инвестиции в страната⁶. Доскоро това бе характерно и за страните от Централна Европа, но при тях вече се наблюдава и тенденция към нарастване на износа на капиталоемки стоки поради факта, че много чуждестранни фирми, произвеждащи стоки с висока добавена стойност, изнесоха своите производства в тях. Следователно би могло да се очаква подобно реструктуриране на износа и в България, при условие, че бизнес средата в страната се подобри, инвестициите бъдат стимулирани, а местните производители повишат ефективността на своето производство чрез внедряването както на нови и модерни технологии, така и на най-добрите практики на ЕС. Казаното по-горе обяснява също така и защо вносът на инвестиционни стоки има значителен дял във вноса на страната от ЕС. Това се свързва, от една страна, с ниския им дял в износа на страната във вноса на ЕС от трети страни⁷, а от друга – с липсата на сравнителни предимства на страната в производството и в износа на такива стоки на европейския пазар. Данните за откритите сравнителни предимства потвърждават горното наблюдение – България има относително по-голям дял във вноса на ЕС от трети страни на селскостопански стоки, отколкото на промишлени стоки поради факта, че именно в производството и износа на селскостопански стоки се наблюдават сравнителни предимства.

За направените изчисления в това изследване е използвана митническата тарифа на България по хармонизираната система (прил. 1). ■

⁵ Rauch, James E., (1991), "Comparative Advantage, Geographic Advantage and the Volume of Trade", The Economic Journal, Vol. 101, № 408 (Sept., 1991), pp. 1230-1244.

⁶ Забелязва се значително нарастване в техния размер едва през последните две години.

⁷ Т.нар. Extra-EU imports, изключващ търговията между страните-членки на ЕС.

1 Развитие на външната търговия на България с Европейския съюз

1.1 Износ

През последните години износът на България за ЕС⁸ постоянно нараства. Ако през 1993 г. неговият дял в общия износ на страната е бил 23.1%, през 2003 г. той достига 57.1%. Това се дължи, от една страна, на краха на СИВ, който се явява основен пазар за българския износ до 1989 г., а от друга – на задълбочаването на търговските отношения с ЕС. Така например износът⁹ на България за ЕС е нараснал в реално изражение¹⁰ на годишна база с 21.3% през 2001 г., с 13.1% през 2002 г. и с около 11% през 2003 г. В същото време износът на страната за света расте съответно с 15.6, 9.3 и 9% през трите разглеждани години. Изпреварващият темп на растеж на износа за ЕС е показателен за факта, че търговските отношения на страната с ЕС се интензифицират все повече в резултат на предстоящото пълноправно членство.

Наблюдава се тенденция към намаляване дела на износа на селскостопанска продукция за ЕС. Ако през 1993 г. неговият дял е бил 18.5%, през 2003 г. той достига едва 7.8%. Макар че тази тенденция се откроява ясно, все пак се наблюдават известни колебания (граф. 1). Това би могло да се дължи на лоши климатични условия, които са довели до недостатъчна селскостопанска продукция и съответно до ограничаване на износа. От друга страна, неговият дял намалява и поради факта, че българските селскостопански стоки все още не отговарят в пълна степен на стандартите за качество в ЕС. Друго обяснение за намаляващия дял на износа на селскостопански стоки са намаляващите им открити сравнителни предимства на европейския пазар¹¹. Това потвърждава очакванията за постепенно изменение в модела на специализация в производството на стоки за износ и плавно му пренасочване от производство на селскостопански стоки (по презумпция с ниска добавена стойност) към производство на промишлени стоки (с висока добавена стойност).

Важно е да проследим как се променя делът на отделните групи стоки в общия износ за ЕС. През разглеждания период делът на нито един от разделите сред селскостопанските стоки не нараства спрямо равнището си през 1993 г., напротив, наблюдава се спад. Това развитие е в синхрон с намаляващите сравнителни предимства в производството и износа на стоки от тези раздели, като единственото изключение от тази тенденция прави раздел II¹². Спадът на дяловете на разделите сред селскостопанските стоки се дължи на резкия спад на дела на група 22 “Безалкохолни и алкохолни напитки и видове

⁸ Като дял от общия износ на страната.

⁹ В лева.

¹⁰ Използвани са индекси на цени на износа, НСИ.

¹¹ Вж. част 2. През 2003 г. те спадат до 1.33 спрямо 2.23 през 1993 г.

¹² “Продукти от растителен произход”, чиито открити сравнителни предимства през разглеждания период нарастват.

оцет”¹³, на намаляването на дела на стокова група 2 “Меса, карантии, годни за консумация”¹⁴, както и от спада в дела на стокова група 4 “Мляко и млечни продукти; птичи яйца; естествен мед; продукти от животински произход, годни за консумация, неупоменати, нито включени другаде”¹⁵.

Графика 1

Относителният дял на промишлените стоки в износа за ЕС нараства – от 81.5% от общия износ през 1993 г. до 92.23% през 2003 г. (граф. 1). Въпреки че се наблюдава известно колебание, техният дял варира слабо. Наблюдаваната възходяща тенденция в износа на промишлени стоки до известна степен противоречи на предварителните очаквания, че липсата на сравнителни предимства в производството и износа на тези стоки поради ниското равнище на инвестиции в икономиката би довело и до по-нисък обем на техния износ. Причина за това противоречие е фактът, че голяма част от стоките в този отрасъл все още са по-скоро трудоемки, отколкото капиталоемки.

Наблюдава се изменение във водещите в износа раздели стоки (табл. 1), особено по отношение на селскостопанските стоки. Що се касае до промишлените стоки, водещите отрасли се запазват, като промяната е в тяхното място. Това са и разделите с едни от най-високите и нарастващи открити сравнителни предимства на европейския пазар.

¹³ Намалява от 5.45% през 1993 г. на 0.59% през 2003 г. (регистрайки загуба на сравнителни предимства на европейските пазари).

¹⁴ От 2.77 през 1993 г. на 1.22 през 2003 г. (макар съществуващите сравнителни предимства в производството и износа да се запазват)

¹⁵ От 2.39% през 1993 г. на 0.61% през 2003 г.

Таблица 1

Водещи отрасли в износа на стоки за ЕС, като процент от общия износ

1993		2003	
раздел	дял	раздел	Дял
Селскостопански стоки			
Раздел IV "Хранителна промишленост"	7.5%	Раздел II "Продукти от растителен произход"	3.4%
Раздел I "Живи животни"	6.6%		
Промишлени стоки			
Раздел XV "Неблагородни метали"	17.3%	Раздел XI "Текстилни материали"	34.0%
Раздел XI "Текстилни материали"	15.0%	Раздел XV "Неблагородни метали"	20.3%
Раздел VI "Продукти на химическата промишленост"	11.8%	Раздел XII "Обувки"	5.2%
Раздел V "Минерални продукти"	7.5%	Раздел V "Минерални продукти"	4.1%
Раздел XII "Обувки"	6.9%	Раздел VI "Продукти на химическата промишленост"	3.4%

Източник: Агенция Митници, собствени изчисления

Разделите с най-голям дял в износа на стоки за ЕС в началото и в края на разглеждания период са раздел XV "Неблагородни метали и изделия от тях" – 17.3% и раздел XI "Текстилни материали и изделия от тях" – 15%. Въпреки че през 1993 г. раздел VI "Продукти на химическата промишленост" има значителен дял и през разглеждания период запазва съществуващите сравнителни предимства, през 2003 г. той е изместен. Това са и едни от разделите, в които се наблюдават сравнителни предимства на европейския пазар¹⁶. Това очертава в кои отрасли българският износ има потенциал за развитие и за задълбочаване на своето пазарно присъствие.

Повече от двойното нарастване на дела на износа на стоки от раздел XI се дължи на увеличение на дяловете на стокова група 62¹⁷ до 16.73% от общия износ на страната към ЕС през 2003 г. (с 11.43 процентни пункта спрямо дела му през 1993 г.) и на стокова група 61¹⁸ до 13.38% (с 9.67 процентни пункта спрямо дела му през 1993 г.) (прил. 2), което е очаквано предвид нарастващите сравнителни предимства в производството и износа на стоки от

¹⁶ Заедно с раздели V "Минерални продукти", VII "Пластмаси и пластмасови изделия; каучук и каучукови изделия", VIII "Кожи; кожухарски кожи и изделия от тези материали; сарашки или седларски артикули; пътнически артикули, ръчни чанти и други подобни; изделия от черва", IX "Дървен материал и изделия от дървен материал; дървени въглища; корк и изделия от корк; тръстикови и кошничарски изделия", XII "Обувки, шапки, чадъри за дъжд и слънце, бастуни, камшици, бичове и техните части; апретирани пера и артикули от пера; изкуствени цветя; изделия от коси" и XIII "Изделия от камъни, гипс, цимент, азбест, слюда или аналогични материали; керамични продукти; стъкло и изделия от стъкло". Вж прил. 6.

¹⁷ Облекла и допълнения за облекла, различни от трикотажните или плетените.

¹⁸ Облекла и допълнения за облекла, трикотажни или плетени.

тези групи¹⁹. Нарастването на техните дялове може да се свърже с високите темпове на растеж (особено през последните две години от разглеждания период) на производството на облекла в страната. Така например производството на стоки от тези групи през 2001, 2002 и 2003 г. нараства в реално изражение спрямо предходната година съответно със 17, 21 и 26.1%²⁰. Това е съпоставимо и с факта, че промишлените продажби на тези стоки също нарастват в реално изражение – през 2001 г. с 15.9%, през 2002 г. – с 21%, а през 2003 г. – с 25.9%²¹. В същото време се наблюдава пренасочване на продажби за вътрешния пазар към продажби за износ – реалният ръст на продажбите за вътрешния пазар е съответно 20.5 и 12.4%, през 2001 и 2002 г., докато през 2003 г. те отбелязват спад от 19.5%. Продажбите за износ също нарастват – през 2001 и 2002 г. съответно с 13.2 и 27.2%, а през 2003 г. с почти двоен темп – 56.2%. Това може да се свърже и с факта, че през 2001 г. дялът на вноса на стоки по този раздел нараства с повече от 10 процентни пункта спрямо 1993 г., като това се дължи предимно на увеличението на вноса по група 61 (с 3.16 процентни пункта спрямо дела му през 1993 г.), както и на увеличение на вноса на суровини за изработката на облекла. Можем да заключим, че през последните три разглеждани години индустриалното производство на тези стоки все повече се пренасочва към задоволяване на външното за сметка на вътрешното търсене, за което говори и факта, че то във все по-голяма степен отговаря на европейските стандарти за качество, както и че вътрешният пазар все повече се задоволява с вносни стоки.

Износът по раздел XV “Неблагородни метали и изделия от тях” остава един от водещите, като сравнителните предимства в производството и износа на стоки от раздела се запазват и дори се засилват. Нарастването на дела на износа на стоки от този раздел се дължи предимно на нарастване на износа на стоки от група 72 “Чугун, желязо и стомана”²², като това до голяма степен е компенсирано от спада в износа на стоки по група 79 “Цинк и изделия от цинк”²³. Наблюдаваното развитие може да се свърже и с развитието на индустриалното производство и продажби на този отрасъл. След спад от 16.3% през 2001 г.²⁴, производството и леенето на метали през 2002 и 2003 г. нараства със 7.7 и 27.2%. В същото време, ръстът на продажбите за вътрешния пазар е 6.1 и 10.8%, докато продажбите за износ нарастват с 39.2% през 2003 г. след регистриран спад от 18 и 3.4% през 2001 и 2002 г. Това потвърждава водещата експортна позиция на отрасъла.

Сравнителни предимства в износа на изделия от раздел XVI “Машини и апарати” на европейските пазари се наблюдават едва през последните три

¹⁹ Главно поради факта, че това са трудоемки отрасли, а равнището на трудовото възнаграждение в страната все още е ниско.

²⁰ Индекс на промишленото производство, НСИ, собствени изчисления.

²¹ Индекс на промишлените продажби, НСИ, собствени изчисления.

²² С близо 3.9 процентни пункта, чиито сравнителни предимства на европейския пазар нарастват до 4.32.

²³ С около 2.7 процентни пункта, чиито сравнителни предимства на пазара на ЕС остават значителни (14.38), въпреки наблюдаваната тенденция на спад.

²⁴ Според данни на НСИ за промишленото производство на България.

години. Това може да се свърже с нарастването на техния дял в износа за ЕС, което до голяма степен, се дължи на нарастването на износа на стоки от група 85²⁵, чийто дял през 2003 г. се увеличава с близо 2 процентни пункта спрямо 2002 г. Ето защо, липсата на сравнителни предимства в производството на стоки от тази група изглежда нелогично. В същото време, имайки предвид, че това са капиталоемки стоки, за чието производство са необходими значителни капиталови инвестиции, както и използването на модерни технологии, горният факт е обясним. Развитието на износа на стоки от тази група може да се свърже с развитието на индустриалното производство. През 2001 г. производството на машини, оборудване и домакински уреди нараства със 7% (спрямо 2000 г.), през 2002 г. ръстът му е 18.7%, а през 2003 г. – 11.5%. Въпреки че е отчетено реално нарастване на индустриалното производство като цяло, се забелязва тенденция на спад в ръста на производството на радио, телевизионна и далекосъобщителна техника – от 69.2 и 57% съответно през 2001 и 2002 г. до 14.8% през 2003 г. Производството на електрически машини и апарати отбелязва сравнително слаб ръст – 0.5 и 0.9% съответно за двете години, но през 2003 г. ръстът му значително се повишава до 22.6%. В същото време значително нарастват и индустриалните продажби на първите две групи стоки²⁶ – за първата група ръстът достига 17.4 и 19.5% съответно през 2002 и 2003 г. спрямо 5.6% през 2001 г. За втората група се наблюдава сериозно забавяне на растежа – от 63.7 и 64.1% съответно през 2001 и 2002 г. той достига 15.6% през 2003 г. В продажбите на третата група стоки²⁷ се отчита спад – съответно 0.6 и 1% през 2001 и 2002 г., който обаче е превъзмогат и е регистриран ръст от 25.2% през 2003 г. Изпреварващият темп на нарастване на производството на първите две групи стоки спрямо реализираните продажби през 2001 г. по всяка вероятност означава натрупване на запаси, които намаляват през 2003 г. поради наблюдавания изпреварващ ръст на промишлените продажби спрямо ръста на производството. Продажбите за износ на стоките и от трите групи нарастват – през 2001 г. съответно със 7.6, 42.4 и 15.1%, през 2002 г. – с 14.3, 83.3 и 1.4%, а през 2003 г. – с 40.2, 7.2 и 52.8%. Въпреки това, се забелязва забавяне на ръста на продажбите за износ на втората група стоки.

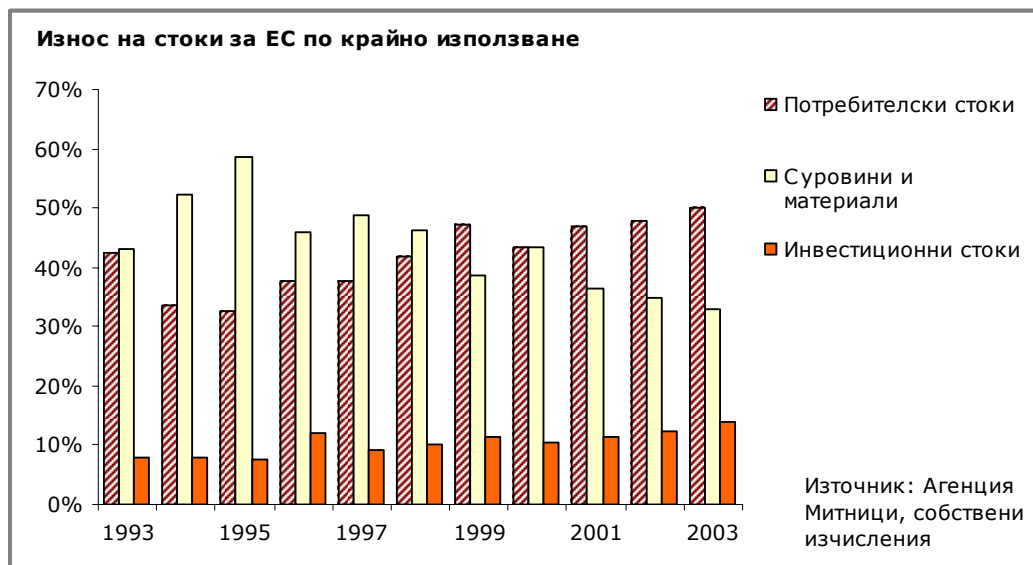
Важно е да се анализира структурата на българския износ за ЕС и по-специално, изнасяните стоки да се разделят на потребителски, инвестиционни и суровини и материали. В настоящото изследване е направен опит групите от хармонизираната система на митническата тарифа да бъдат разделени според това, какво е крайното им предназначение – потребление, влагане в производството или инвестиции (прил. 1).

²⁵ Електрически машини и апарати, електроматериали и техните части; апарати за записване или възпроизвеждане на звук, апарати за записване или възпроизвеждане на телевизионен образ и звук и части и принадлежности за тези апарати.

²⁶ Производство на машини, оборудване и домакински уреди и производство на радио-, телевизионна и далекосъобщителна техника.

²⁷ Производство на електрически машини и апарати.

Графика 2

До 1998 г. включително, най-голям дял в износа на България за ЕС имат суровините и материалите, като техният дял в износа за ЕС намалява от 43% през 1993 г. на 32.9% през 2003 г. В същото време износът на потребителски стоки през 2003 г. достига 50% (42.4% през 1993 г.). Делът на износа на инвестиционни стоки в общия износ за ЕС също нараства, но остава нисък – през 1993 г. той е 7.9%, докато през 2003 г. достига 13.8%. Фактът, че България изнася предимно трудоемки продукти, се дължи на все още относително ниското равнище на заплащане на труда и следователно ниските разходи за труд. От друга страна, производството и износа на капиталоемки стоки, каквито са инвестиционните стоки, предполага значителни капиталови инвестиции, които в България, макар и да нарастват, остават на сравнително ниско спрямо по-развитите европейски държави равнище. В допълнение, високият дял на изнасяните суровини и материали би могъл да създаде предпоставки за намаляване на износа на България в дългосрочен план, доколкото естествените ресурси, с които разполага страната, са ограничени. Въпреки това, трябва да се вземе под внимание факта, че средно за периода 1993 – 2003 г. с най-високи темпове расте износ на инвестиционни стоки (31.7%), което потвърждава очакването за постепенно изменение на модела на специализация на страната от производство и износ на трудоемки към такова на капиталоемки стоки.

1.2 Внос

През последните години вносът на България от ЕС²⁸ нараства, макар и да се наблюдават известни колебания в неговата траектория. Така например, ако през 1993 г. той възлиза на 23.3% от целия внос в страната, то през 2003 г. неговият дял е 49.5%. Трябва да се отбележи, че вносът на България от ЕС през 2001 и 2002 г. расте съответно с 35.2 и 8.1% в реално изражение²⁹, а през 2003 г. – с 15.2%. В същото време общият внос на страната (от света) през последните три години расте съответно с 21.5, 8.2 и 15.4%. Въпреки че през 2002 и 2003 г. митническите ставки за внос на стоки (особено тези за внос на промишлени стоки, които достигат 0.01% средно през 2002 и 2003 г.) от ЕС са намалени значително, темпът на нарастване на вноса от ЕС е по-нисък от този на вноса на стоки на страната като цяло.

Характерно за българския внос от ЕС през разглежданите години е, че делът на селскостопанските стоки намалява от 14.1% през 1993 г. на 4.7% през 2003 г. (граф. 3). Съответно относителният дял на промишлени стоки във вноса от ЕС нараства, достигайки около 95.34% през 2003 г.

Графика 3

Както и при структурата на износа, така и в структурата на вноса на България от ЕС се наблюдават известни промени, като някои от водещите раздели през 2003 г. запазват своята позиция от 1993 г. (табл. 2).

²⁸ Като дял от общия внос.

²⁹ Използвани са индекси на цени на вноса, НСИ.

Таблица 2

Водещи отрасли във вноса на стоки от ЕС, като процент от общия внос

1993		2003	
Раздел	Дял	Раздел	Дял
Селскостопански стоки			
Раздел IV "Хранителна промишленост"	7.7%	Раздел IV "Хранителна промишленост"	2.2%
Промишлени стоки			
Раздел XVI "Машины и апарати"	21.2%	Раздел XVI "Машины и апарати"	23.8%
Раздел VI "Продукти на химическата промишленост"	13.4%	Раздел XI "Текстилни материали"	21.4%
Раздел XI "Текстилни материали"	11.0%	Раздел XVII "Транспортни съоръжения"	15.4%
Раздел V "Минерални продукти"	7.6%	Раздел VI "Продукти на химическата промишленост"	10.1%
Раздел XVII "Транспортни съоръжения"	7.1%		

Източник: Агенция Митници, собствени изчисления

Сред селскостопанските стоки (глави от 1 до 24 от митническата тарифа, прил. 3) най-голям дял във вноса на страната от ЕС имат продуктите на хранителната промишленост (раздел IV), чийто дял, макар и да намалява от 7.7% през 1993 г. до 2.2% през 2003 г., все пак остава най-голям спрямо дела на вноса по останалите раздели от селскостопанските стоки.³⁰

Докато през 1993 г. следващият по големина раздел II "Продукти от растителен произход" е с дял от 2.6%, през 2003 г. неговият дял намалява до 1.1%.³¹ Делът на вноса по раздел I "Живи животни и продукти от животински произход" в общия внос от ЕС намалява с 1 процентен пункт спрямо 1993 г. и достига 0.93% през 2003 г.³² Едновременно с това, сравнителните предимства в производството на стоки от тези два раздела намаляват, което до известна степен противоречи на предварителното очакване, че по-ниските сравнителни предимства в производството на определени стоки ще доведат до по-голям обем на техния внос.

Сред промишлените стоки – глави от 25 до 97 от митническата тарифа (табл. 2), с най-голям дял във вноса от ЕС през 2003 г. са стоките от раздел XVI "Машины и апарати", раздел XVII "Транспортни съоръжения" и раздел VI

³⁰ Това се дължи на намаление на вноса на стоки от група 24 "Тютюн и обработени заместители на тютюна" с 2.1 процентни пункта спрямо дела му през 1993 г., от група 22 "Безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет" с 1.2 процентни пункта, от група 17 "Захар и захарни изделия" и от група 20 "Хранителни продукти от зеленчуци, плодове или други части от растения" с около 0.6 процентни пункта.

³¹ Това се дължи на намаляването на вноса на стоки от група 8 (плодове) – с 1.1 процентни пункта спрямо 1993 г. и на намаления с 0.4 процентни пункта спрямо 1993 г. внос на стоки от група 10 "Житни растения".

³² Дължащо се предимно на намалението на вноса на стоки по група 1 "Живи животни" с 0.4 процентни пункта и на вноса по група 3 (риби и ракообразни) с около 0.3 процентни пункта.

“Продукти на химическата промишленост”, което е свързано с липсата или загубата на сравнителни предимства в производството и търговията с тези стоки. В същото време, независимо от съществуването на открити сравнителни предимства в производството на стоки от раздел XI “Текстилни материали”, неговият дял също е висок.

Значителното нарастване на вноса на стоки от раздел XI се дължи предимно на увеличения внос на стоки от група 61 “Облекла и допълнения за облекла”, група 52 “Памук”, група 54 “Синтетични и изкуствени нишки” и група 60 “Трикотажни платове”.³³

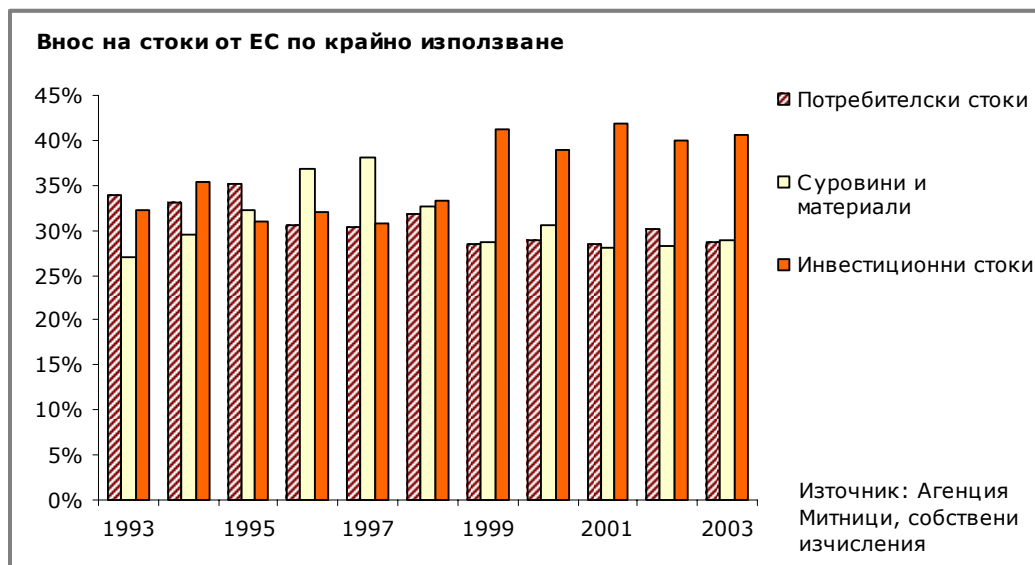
Спадът във вноса на продукти на химическата промишленост (раздел VI) се дължи на спад във вноса на стоки от всички групи от този раздел, без група 30 “Фармацевтични продукти”, група 35 “Белтъчни вещества и др.” и група 31 “Торове”. Най-голям е спадът във вноса на стоки от група 38 “Различни видове продукти на химическата промишленост” – с 1.7 процентни пункта и на стоки от група 29 “Органични химични продукти” – с около 1 процентен пункт.

Важно е вносът от ЕС да бъде анализиран по отношение на това дали е насочен към крайно потребление, дали осигурява суровини и материали за производството или е с инвестиционна цел. Така например, ако по-голямата част от вноса са инвестиционни стоки, суровини и материали, това означава, че за вътрешното производство и инвестициите са осигурени сравнително по-евтини и по-качествени суровини и инвестиционни стоки. По този начин се осигурява необходимата модерна материална база за производството, което чрез повишаване на ефективността си оказва положително влияние и върху източниците на икономически растеж.

През разглеждания период се наблюдават относително постоянни нива на внос на потребителски стоки от ЕС – техният дял в общия внос от ЕС варира около 30%, но се наблюдава постепенното му намаляване (граф. 4). След като отбелязва пик през 1997 г. (38%), вносът на суровини и материали се запазва на относително постоянно равнище – около 31%. Въпреки че България разполага с известни естествени ресурси, тя продължава да внася от ЕС голямо количество суровини и материали поради тяхното по-високо качество. В същото време нарастването на дела на вноса на инвестиционни стоки е значително – от 32.3% през 1993 г. до близо 41% през 2003 г. Това се дължи на необходимостта от подобряване на съществуващата в България остаряла материална база. Този факт, заедно със съществуващата в страната макроикономическа стабилност и провежданата разумна фискална политика, предполага, че опасенията за значителния дефицит по текущата сметка през 2003 г. са неоснователни.

³³ Съответно с около 3.2, 1.4 и по 1.1 процентни пункта за последните две групи.

Графика 4

Нарастването на вноса на инвестиционните стоки от ЕС през разглеждания период отбелязва най-високи темпове (27.3% средно за периода) и е доказателство за продължаващото подобряване на инфраструктурата и материалната база в страната, за внос на нови и по-модерни технологии, което в крайна сметка рефлектира върху повишаване ефективността на местното производство, а оттам – и на икономическия ръст. ■

2 Износът на България и неговата конкурентоспособност на европейските пазари

Началото на съвременната теория за международната търговия е поставено от Адам Смит (1776) с теорията за абсолютните предимства, според която две страни могат да увеличат съвкупния си доход, ако всяка от тях се специализира в производството и износа на стоки, за които има най-благоприятни условия. Отговор на въпроса може ли една страна, която не притежава абсолютни предимства в производството на нито една стока, да участва в международната търговия и да извлича полза от нея, дава Дейвид Рикардо в “Принципи на политическата икономика и данъчно облагане”, като използва концепцията за алтернативните разходи. Съгласно модела на Рикардо дадена страна ще изнася онези стоки, за които има сравнителни предимства по отношение на производителността на труда и ще внася тези, за които има сравнителен недостатък.³⁴ Според по-късно създаденият модел на Хекшер-Олин дадена страна ще изнася онези стоки, за чието производство се използва по-интензивно онзи ресурс, с който страната разполага в по-големи количества и ще внася онези стоки, в производството на които интензивно се използва недостатъчният ресурс³⁵. Последното се потвърждава и от емпиричните изследвания, проведени от Balassa (1979), които доказват, че сравнителните предимства (измерени чрез относителното експортно представяне) в дадена страна зависят от първоначалното наличие на ресурси (физически и човешки капитал) и се променят в процеса на акумулиране на физическия и човешки капитал. Като допълнение към теорията на Balassa, Dollar (1993) твърди, че технологичните различия между страните също биха могли да обяснят различната степен на специализация, като технологията може да се счита като един от факторите, които са потенциален източник на сравнителни предимства. Falvey (1981) твърди, че създадените от Рикардо и Хекшер-Олин теории за сравнителните предимства не са в състояние да прогнозират модела на външната търговия на дадена страна. В същото време според Rauch (1991) и Deadorff (1980) сравнителните предимства не само могат да бъдат индикатор за модела на външна търговия, но имат и положителна връзка с обема на търговията на дадена стока. Deadorff прави също така опит да провери верността на теорията за сравнителните предимства при съществуването на повече от два фактора за производство и повече от две произвеждани с тях стоки. Haitani (1968) доказва, че сравнителните предимства на стоки с висока норма за заместване между капитал и труд ще бъдат загубени от страната, където заплащането на труда е по-ниско, като обратното твърдение не е в сила.

Майкъл Портър (1990) създава революционна теория за конкурентоспособността на дадена страна, като обяснява съществуването на международната търговия не с наличието на сравнителни, а с наличието на конкурентни предимства³⁶, които обаче могат да бъдат постигнати при едновременното изпълнение на четирите

³⁴ MacDonald, Glenn and James Markusen, (1985), “A Rehabilitation of Absolute Advantage”, *The Economic Journal*, Vol. 93, № 2 (Apr., 1985), 277-297.; Савов, С. (2001), *Световна икономика*.

³⁵ Rauch, James E., (1991), “Comparative Advantage, Geographic Advantage and the Volume of Trade”, *The Economic Journal*, Vol. 101, № 408 (Sept., 1991), 1230-1244.; Савов, С. (2001), *Световна икономика*.

³⁶ Porter, M., (1990), “The Competitive Advantage of Nations” и Grant, R. M., (1991), “Porter’s ‘Competitive Advantage of Nations’: An Assessment”, *Strategic Management Journal*, Vol. 12, No. 7, (Oct., 1991), pp. 535-548.

условия на т.нар. “диамант”. Моделът на диаманта дефинира условията, които трябва да съществуват в една страна, за да бъде тя конкурентоспособна и да има конкурентни предимства. “Диамантът” се състои от четири елемента – съществуващите в една страна фактори за производство; условията на търсене; свързаните и поддържащи индустрии, което и фирмената стратегия, структура и конкуренция. Наличието на определени фактори на производството (труд, капитал, земя) означава, че дадена нация ще изнася тези стоки, за производството на които се използват по-интензивно факторите в изобилие. Това съвпада и със създадената от Дейвид Рикардо теория за съществуването на сравнителни предимства и тяхната определяща роля за модела на външната търговия на дадена страна. Портър обаче твърди, че не е достатъчно само наличието на фактори за производство – необходимо е тяхното непрекъснато подобряване чрез инвестиции в човешки капитал или създаване на научна база и развиване на нови модерни технологии. Вторият елемент от “диаманта” се състои от условията на търсенето, като според Портър, по-важен е характерът на вътрешното търсене, а не неговият обем. Една нация би спечелила конкурентни предимства, ако, от една страна, потребителите дават ясна представа за своите настоящи и бъдещи нужди, и ако от друга, имат изтънчени и високи изисквания. Тези две предпоставки ще създават стимули за фирмите да повишават своята ефективност и да диверсифицират своята продукция. Третият елемент третира съществуването на свързани и поддържащи индустрии, като е необходимо те да са конкурентоспособни в международен план и по възможност да са обединени в клъстери. Четвъртият елемент поставя въпроса за необходимостта от въвеждане на най-добрите практики в управлението и организацията на фирмите, както и необходимостта конкуренцията на вътрешния пазар да бъде стимулирана с цел компаниите да подобряват своето производство и да въвеждат иновации. Според Портър, слабост в някой от четирите елемента на “диаманта” ще създаде пречки пред развитието на потенциала на дадена индустрия.

Разгледан в динамика, моделът на конкурентно развитие на Портър има четири етапа, всеки от които всъщност се основава на теорията за сравнителните предимства.³⁷ В първия етап на развитие, когато факторите на производството са определящи, страна, в която се намират изобилни и евтини трудови ресурси, ще произвежда и изнася трудоемки стоки. Това всъщност е и предпоставката за съществуването на сравнителни предимства. Теорията за сравнителните предимства показва също така, че националният доход ще бъде увеличен, а ако значителна част от дохода бъде спестен, капиталовите ресурси бързо ще нараснат. Това променя осигуреността на икономиката с ресурси до момента, в който бъдат открити сравнителни предимства в производството на капиталоемки стоки. По този начин главният източник на икономическото развитие вече са инвестициите и страната започва да изнася капиталоемки стоки (втори етап). След нарастване на отношението на капитала към труда, принципът на намаляващата възвръщаемост води до нова точка на развитие, когато е необходим технологичен прогрес, т.е. създаването на подобрени продукти с по-високо качество чрез трансфер на технологии. Пазарните сили стимулират производителите да инвестират в научна и развойна дейност, като по този начин основният източник на растежа става технологичното знание, а сравнителни предимства се наблюдават в технологично емки продукти, които страната произвежда и изнася (трети етап). Натрупаното богатство изисква

³⁷ Davies, H. and P. Ellis, (2000) “Porter’s Competitive Advantage of Nations: Time for Final Judgment?”, Blackwell.

допълнителни усилия за неговото управление, а конкурентните предимства западат поради факта, че на иновациите вече не се обръща толкова голямо внимание и че инвестициите в по-напреднали фактори на производството се забавят (четвърти етап).

Тъй като съществуването на конкурентни предимства се основава на теорията за сравнителните предимства, съществуването на открити сравнителни предимства в производството и износа на определени стоки очертава секторите и отраслите, в които дадена страна има потенциал за бъдещо развитие и където мерките на микро- и макроикономическата политика трябва да бъдат използвани с оглед стимулиране реализирането на този потенциал. В същото време, въпреки че понятието за конкурентни предимства е значително по-широко от това за открити сравнителни предимства, някои икономисти използват двете понятия като синоними.³⁸

В зависимост от използваната мярка, откритите сравнителни предимства разкриват модела на специализация на дадена страна в производството или в търговията със стоки. Поради факта, че концепцията за сравнителни предимства се дефинира в относителни независими цени, които не могат да се наблюдават след търговията, тя трябва да се измерва индиректно, използвайки следтърговските събития.³⁹ Ето защо, през 1965 г. Бела Баласа⁴⁰ въвежда мярката “открити сравнителни предимства”, като предложената от него формула за изчисляването им търпи редица промени в трудовете на различни икономисти.⁴¹

Проследяването на модела на съществуващите сравнителни предимства би дало отговор на въпроса в производството и износа на стоки от кои отрасли страната се е специализирала и има потенциал за развитие. Този анализ също така би дал отправни точки за областите, в които микро- и макроикономическата политика следва да насочи своите усилия.

За измерването на откритите сравнителни предимства съществуват различни методологии. В настоящото изследване откритите сравнителни предимства са изчислени по две различни методологии, чийто автор е Бела Баласа. Първата е използвана от Световната търговска организация и измерва съществуването на открити сравнителни предимства сред търгуемите стоки в дадена икономика. Втората показва съществуването на открити сравнителни предимства в износа на дадена стока на определен пазар. В изложението също така е проследено развитието на относителния дял на българския износ във вноса на ЕС от трети страни, както и връзката му с модела на специализация на производството и износа на България.

³⁸ Вж. например Utkulu, U. and D. Seymen, (2004), “Revealed Comparative Advantage and Competitiveness: Evidence for Turkey *vis-à-vis* the EU-15” и Министерство на икономиката, (януари 2005 г.), “Анализ на конкурентоспособността на българската икономика”, с. 69.

³⁹ Ballance, R., H. Forstner, and T. Murray, (1987), “Consistency Tests of Alternative Measures of Comparative Advantage”, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 69, No. 1 (Feb., 1987), 157-161.

⁴⁰ Balassa, B., (1965), “Trade Liberalisation and ‘Revealed’ Comparative Advantage”, *The Manchester School of Economics and Social Studies*, No: 33, pp.99-123.

⁴¹ Вж. например Utkulu, U. and D. Seymen (2004).

2.1 Дял на износа на България в общия внос на ЕС от трети страни⁴²

Показателно за конкурентоспособността на българските производители (в частност, на изнасяните на европейския пазар стоки) е до каква степен българският износ за ЕС измества другите страни-износители за ЕС или какъв е делът на износа на България за ЕС във вноса на ЕС от трети страни. Въпреки че повече от половината от българския износ е насочен към европейския пазар (57.1% през 2003 г.), България е допълващ, а не основен доставчик за европейския пазар. Относителният дял на българския износ за ЕС във вноса на ЕС от трети страни през 1993 г. е бил 0.11% и през разглеждания период се е увеличил повече от три пъти, достигайки 0.38% през 2003 г.

Таблица 3

Дял на българския износ във вноса на ЕС

Раздел	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	max
Селскостопански стоки	0.0%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.4%	0.3%	0.3%	0.5%	0.4%	0.5%
I	0.4%	0.6%	0.5%	0.4%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.4%	0.5%	0.5%	0.6%
II	0.1%	0.2%	0.3%	0.2%	0.2%	0.3%	0.4%	0.2%	0.3%	0.7%	0.5%	0.7%
III	0.1%	0.1%	0.2%	0.0%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.2%	0.1%	0.2%
IV	0.3%	0.3%	0.3%	0.5%	0.4%	0.4%	0.5%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.5%
Промислени стоки	0.1%	0.2%	0.2%	0.2%	0.3%	0.3%	0.2%	0.2%	0.3%	0.3%	0.4%	0.4%
V	0.1%	0.1%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%
VI	0.2%	0.4%	0.5%	0.5%	0.5%	0.3%	0.2%	0.3%	0.2%	0.2%	0.2%	0.5%
VII	0.1%	0.3%	0.3%	0.4%	0.4%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.4%
VIII	0.2%	0.2%	0.2%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.4%	0.4%	0.4%	0.5%	0.4%
IX	0.1%	0.3%	0.3%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.5%	0.5%	0.5%	0.5%
X	0.0%	0.1%	0.1%	0.2%	0.2%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.2%	0.2%
XI	0.2%	0.3%	0.3%	0.6%	0.7%	0.8%	0.9%	1.0%	1.3%	1.5%	1.8%	1.8%
XII	0.6%	0.8%	0.8%	1.1%	1.2%	1.1%	1.1%	1.1%	1.5%	1.4%	1.6%	1.6%
XIII	0.3%	0.5%	0.7%	0.7%	0.7%	0.7%	0.7%	0.7%	0.8%	0.8%	0.8%	0.8%
XIV	0.0%	0.0%	0.1%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%
XV	0.3%	0.8%	0.9%	1.0%	1.2%	1.2%	1.0%	1.3%	1.2%	1.2%	1.4%	1.4%
XVI	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.1%
XVII	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%
XVIII	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%
XIX	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.0%
XX	0.1%	0.1%	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%	0.3%	0.3%	0.4%	0.3%
XXI	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%

Източник: Евростат, НСИ, АИАП

По раздели стоки, делът на българския износ във вноса на ЕС е относително малък, като само три са разделите с дял по-голям от 1% (табл. 3) – раздел XI “Текстилни материали и изделия от тях”, раздел XII “Обувки, шапки, чадъри, и др.” и раздел XV “Неблагородни метали и изделия от тях”. Това развитие се наблюдава

⁴² Това е т.нар. “Extra EU-trade” или внос на ЕС от трети страни, което всъщност представлява вносът на ЕС, изключващ търговията между отделните страни-членки.

едва от 2000 г. насам. Въпреки че за почти всички раздели се наблюдава нарастване на дела на износа във вноса на ЕС от трети страни, именно това са трите раздела, където се забелязва най-силна динамика. Това се свързва с факта, че стоките от тези раздели са традиционни за българския износ, както и с това, че именно в техния износ се наблюдават едни от най-високите открити сравнителни предимства на българския износ на европейския пазар. Отбелязаната тенденция към повишаване на техния дял във вноса на ЕС от трети страни също така очертава кои са секторите на икономиката с бъдещ потенциал за развитие и възможности за заемане на по-голям пазарен дял на европейския пазар.

По-информативно би било да се разграничи дела на отделните стокови групи (прил. 4, табл. 8). Тук се забелязва положителна тенденция – ако през 1993 г. три от стоковите групи са имали дялове над 1% във вноса на ЕС от трети страни (изключвайки този от страните-членки), през 2003 г. те вече са 17. Въпреки това, стоките в тези групи са потребителски стоки и суровини и материали. Сред потребителските стоки с най-висок дял средно за разглеждания единадесетгодишен период имат стокова група 22 “Безалкохолни и алкохолни напитки, оцет” (2.1%, максимална стойност 3.6% през 1996 г., намалява до 0.6% през 2003 г.), група 69 “Керамични продукти” (1.4%, максимална стойност 2% през 2002 г., намалява до 1.8% през 2003 г.), група 64 “Обувки” (1.3%, максимална стойност 1.8% през 2003 г.). Делът на отделните стокови групи сред суровините и материалите средно за разглеждания период е значително по-висок. Той е най-голям при стокова група 78 “Олово и изделия от олово” (5.4%, максимална стойност 7.8% през 1998 г., намалява до 3.1% през 2003 г.), група 79 “Цинк и изделия от цинк” (5.3%, максимална стойност 6.5% през 1997 г., намалява до 4.0% през 2003 г.), група 74 “Мед и изделия от мед” (2.9%, максимална стойност 6.5% през 2003 г.) и група 31 “Торове” (2.4%, максимална стойност 4.1% през 1997 г., намалява до 1.4% през 2003 г.).

Въпреки че броят на групите стоки с дял, по-голям от 1% във вноса на ЕС нараства, нито една група не е сред инвестиционните стоки. Това отново потвърждава факта, че българските износители се насочват към търговията с трудоемки, а не с капиталоемки стоки.

За повечето от разглежданите стокови групи максималната стойност на дела им във вноса на ЕС е именно през предкризисния период и по време на кризата през 1996 – 1997 г. Това се свързва с факта, че през 1996 – 1997 г. българската национална валута драстично се обезцени спрямо щатския долар, което даде относителни предимства на българските износители. Ето защо е интересно, че осем стокови групи достигат максимална стойност на своя дял през 2003 г. Това може да се свърже и с факта, че през тази година пет от тези стокови групи имат максимална стойност на открити сравнителни предимства на европейския пазар (2.3. Сравнителни предимства на българския износ на европейския пазар).

2.2 Сравнителни предимства на България в световен план

В свое изследване⁴³ Световната търговска организация (СТО) изчислява откритите сравнителни предимства на България, използвайки класификацията на митническата тарифа по стандартната външнотърговска класификация⁴⁴. Използваната мярка за “открити сравнителни предимства” в тази част на разработката, се основава на методологията на СТО, като се базира на разликата между относителния дял на износа на дадена стокова група (по двукодовата хармонизирана класификация) в общия износ на страната за света и относителния дял на вноса на дадена стока в общия внос на страната от света, и се изчислява по следната формула (1):

$$RCA = \left(\frac{Ex_i^{BG-W}}{\sum_{i=1}^{97} Ex_i^{BG-W}} - \frac{Im_i^{BG-W}}{\sum_{i=1}^{97} Im_i^{BG-W}} \right) * 100, \quad (1)$$

където RCA е открити сравнителни предимства (revealed comparative advantage), Ex_i^{BG-W} е износ на i -тата стока от България за света, а Im_i^{BG-W} – внос на i -тата стока в България от света.

Тази мярка се фокусира върху съществуването на сравнителни предимства сред търгуемите стоки в българската икономика. Положителна и висока стойност на този индикатор за дадена стока показва критична точка, която компаниите евентуално биха могли да превърнат в по-добра конкурентоспособност на различните стоки на различни пазари⁴⁵ и следователно разкриват съществуващите открити сравнителни предимства. Неговите отрицателни стойности разкриват сравнителен недостатък⁴⁶. Следователно колкото по-висока е стойността на RCA за даден продукт (в случая групи от стоки), толкова по-висока е очакваната степен на сравнителни предимства и обратно.

Резултатите за сравнителните предимства по раздели стоки са показани в таблица 4, а резултатите по групи стоки са показани в прил. 5.

Въпреки това, използваната агрегация на данните не позволява прецизното разкриване на сравнителните предимства, които България има например в производството и търговията с традиционни продукти като розовото масло, тютюна, виното и др.

Към 2003 г. България има сравнителни предимства в производството и търговията със стоки от тринадесет раздела⁴⁷, като тенденция към нарастване на сравнител-

⁴³ WTO, 2003, Bulgaria's Trade Policy Review.

⁴⁴ Standard International Trade Classification.

⁴⁵ Dimitrov, M. and K. Stanchev (2003), “Bulgaria's Competitiveness”.

⁴⁶ СТО, (2003), Bulgaria's Trade Policy Review.

⁴⁷ Това са раздел I “Живи животни и продукти от животински произход”, раздел II “Продукти от растителен произход”, раздел IV “Продукти на хранителната промишленост, напитки и тютюни”, раздел VI “Продукти на химическата промишленост”, раздел IX “Дървесна маса, целулозни материали и хартия”, раздел XI “Текстилни материали и изделия от тях”, раздел XII “Обувки, шапки, чадъри, и др.”, раздел XIII “Изделия от камъни, гипс, цимент, стъкло и др.”, раздел XIV “Скъпо-

ните предимства се наблюдава в седем от тях. През 2003 г. изчисленият по формула (1) коефициент на открити сравнителни предимства (*RCA*) е най-висок в раздел XV (11.9), като той запазва почти същото равнище от 1993 г., но е значително по-нисък от постигнатия максимум от 15.8 през 1997 г. и в раздел XI (9.2 – максимална стойност за разглеждания период), където се наблюдава нарастване на сравнителните предимства (от 1.5 през 1993 г.). Въпреки че се наблюдава намаление на сравнителните предимства в раздел II (от 4.5 през 2002 г. на 2.2 през 2003 г.), тук се наблюдава една от сравнително високите стойности на коефициента през 2003 г. Висока стойност на показателя се наблюдава и в разделите XX (2.3, максимална стойност), XII (2.2, максимална стойност от 2.4 през 2001 г.) и IV (2.1, максимална стойност от 9.2 през 1996 г.). Ако през 1993 г. България е имала сравнителни предимства в производството и търговията на 16 раздели от митническата тарифа, то през 2003 г. броят им е намалял до 13.

Таблица 4

Открити сравнителни предимства на България

Раздел	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	max	trend
Селскостопански стоки	10.6	6.6	13.6	12.0	5.9	8.7	10.3	4.8	4.2	6.6	4.9	13.6	↓
I	2.4	0.2	1.1	2.2	0.6	-0.2	0.9	0.9	0.9	0.7	0.8	2.4	↓
II	0.8	-2.0	4.1	0.6	-0.2	4.0	4.9	2.1	2.0	4.5	2.2	4.9	↑
III	0.3	-0.2	0.5	0.0	0.1	0.1	0.2	-0.1	-0.1	-0.3	-0.2	0.5	↓
IV	7.1	-7.6	7.9	9.2	5.4	4.9	4.2	1.9	1.4	1.7	2.1	9.2	↓
Промислени стоки	-10.6	-6.6	-13.6	-12.0	-5.9	-8.7	-10.3	-4.8	-4.2	-6.6	-4.9	-4.2	↑
V	-20.8	-22.5	-15.8	-31.7	-24.8	-18.5	-13.7	-14.3	-11.1	-11.4	-12.3	-11.1	↑
VI	3.1	-6.2	3.2	7.5	6.3	0.8	1.2	3.2	2.0	0.4	0.2	7.5	↓
VII	0.3	-1.9	-0.1	0.6	0.3	-0.6	-0.8	-1.2	-1.5	-1.8	-2.2	0.6	↓
VIII	0.4	-0.4	-0.3	-0.5	-0.7	-0.4	-0.1	0.0	-0.2	-0.2	-0.3	0.4	↓
IX	1.6	-0.2	1.0	1.3	1.3	1.7	2.2	1.6	1.3	1.4	1.4	2.2	↓
X	-1.4	-2.3	-2.5	-1.6	-1.2	-1.6	-1.6	-1.4	-1.5	-1.4	-1.0	-1.0	↑
XI	1.5	-5.2	-0.9	1.3	0.7	2.9	6.6	5.9	7.6	8.6	9.2	9.2	↑
XII	1.2	-0.6	0.9	1.3	1.5	1.7	2.0	1.8	2.4	2.1	2.2	2.4	↑
XIII	0.5	-0.5	0.3	0.6	0.7	0.6	0.5	0.5	0.5	0.5	0.4	0.7	≈
XIV	0.2	0.0	0.4	0.3	0.2	0.5	0.6	0.7	0.6	1.3	0.6	1.3	≈
XV	12.1	-3.9	12.2	12.9	15.8	13.8	11.2	14.6	11.9	11.1	11.9	15.8	≈
XVI	-3.0	-13.7	-5.2	-2.2	-3.9	-3.6	-6.3	-5.8	-4.6	-5.2	-8.8	-2.2	↓
XVII	-5.2	-10.8	-6.2	-2.5	-2.6	-6.7	-11.2	-10.0	-10.9	-10.9	-8.0	-2.5	↓
XVIII	-1.2	-1.8	-0.7	0.2	0.3	0.3	-1.1	-0.8	-1.3	-0.5	-0.4	0.3	↑
XIX	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	≈
XX	0.1	-0.5	0.0	0.4	0.2	0.3	0.6	0.5	0.6	0.7	2.3	2.3	↑
XXI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	≈

Източник: Евростат, НСИ, АИАП

ценни камъни, благородни метали, бижутерия и монети”, раздел XV “Неблагородни метали и изделия от тях”, раздел XX “Разни стоки и услуги” и почти пренебрежими в раздел XIX “Оръжия, муниции и техните части и принадлежности” и раздел XXI “Произведения на изкуството, антични предмети”.

По-информативен би бил анализът по стокови групи⁴⁸ (прил. 5). През разглеждания период стоковите групи, в които се наблюдават сравнителни предимства (50), остават почти непроменени. Сред разглежданите групи стоки, сравнителни предимства се наблюдават в производството и търговията с потребителски стоки и суровини и материали. Последните са имали по-висока стойност на коефициента *RCA* спрямо този на потребителските стоки в началото на разглеждания период, но от 1999 г. тенденцията започва да се обръща. В търговията със стоки с висока добавена стойност, каквито са инвестиционните стоки (по стокови групи) също се наблюдават известни сравнителни предимства, но те са пренебрежимо малки.

Сред потребителските стоки, групите, в които се наблюдават по-високи сравнителни предимства, са група 62 “Дрехи различни от трикотажните” с коефициент 10 през 2003 г. спрямо 2.6 през 1993 г.; група 61 “Дрехи от трикотаж” (5.8 през 2003 г. спрямо 1.2 през 1993 г.) и група 64 “Обувки” (2.2 през 2003 г. спрямо 1.2 през 1993 г.). Сред суровините и материалите по-значителни сравнителни предимства се наблюдават в стокова група 74 “Мед и изделия от мед” с коефициент 5.6 през 2003 г. спрямо 3.5 през 1993 г. и група 72 “Чугун, желязо и стомана” (5.5 през 2003 г. спрямо 6.5 през 1993 г.). По отношение на инвестиционните стоки не се наблюдават съществени сравнителни предимства, като стойностите на последните варират от около 0.5 до 1.

През разглежданите години България е запазила сравнителните си предимства, като по отношение на редица стоки дори ги е подобрила, независимо от финансовата и икономическа криза от 1996 – 1997 г. и по-бавното от очакваното реструктуриране на икономиката. Въпреки това, страната не е намерила нови “пазарни ниши”, в които да развива своето производство. Свидетелство за това е, че групите стоки, в които са открити сравнителни предимства през последните години (т.е., които не са имали такива през 1993 г.), са само 10, но и там стойността на коефициента *RCA* е твърде ниска. Изключение правят 3 стокови групи, в които през последните години се появяват значителни сравнителни предимства. Това е стокова група 28 “Неорганични химични продукти”, чийто *RCA* нараства от -1.3 през 1993 г. до 1.6 през 2003 г. Подобно развитие се наблюдава и в стокова група 80 “Калай и изделия от калай”, чийто сравнителни предимства нарастват до 0.9 през 2003 г. при условие, че от 1993 г. насам не е имала такива. При третата група с подобно развитие – група 95 “Играчки, спортни артикули” – *RCA* достига 1.9 през 2003 г. при -0.2 през 1993 г. Донякъде обезпокоителен е и фактът, че стоките, в които се наблюдава сравнително висока стойност на *RCA*, са трудоемки и следователно са с ниска добавена стойност.⁴⁹

Пренебрежимо малките стойности на коефициента за производство и търговия с инвестиционни стоки кореспондира с недостатъчно високото равнище на брутните инвестиции в основен капитал и с недостатъчно ефективното използване на производствените мощности. По-нататъшното стимулиране на инвестициите в страната ще позволи постепенното преориентиране на износа към по-капиталоемки стоки. Това е в сила особено като се има предвид, че присъединяването на страната към Европейския съюз ще доведе и до постепенно повишаване на заплащането на труда. От своя страна това, при равни други условия, ще нало-

⁴⁸ Двукодови групи от стоки съгласно митническата тарифа по хармонизираната система.

⁴⁹ Вж. също изследването на Yilmaz, B., (2003), “Turkey’s Competitiveness in the European Union: a Comparison with the Five Candidate Countries – Bulgaria, the Czech Republic, Hungary, Poland, Romania and the EU-15” и изследването на Yilmaz, B. and S. Ergun, (2003) “The Foreign Trade Pattern and Foreign Trade Specialisation of Candidates of the European Union”.

жи пренасочване на местното производство за износ от трудоемки отрасли към онези, в които се използва повече капитал.

2.3 Сравнителни предимства на българския износ на европейския пазар

Промяната на дела на различните стоки във вноса на ЕС от трети страни прави възможен анализа на конкурентната позиция на българските фирми спрямо други доставчици. С цел да се оцени развиващия се модел на специализация на българската икономика на европейските пазари обаче е полезно да се наблюдават промените в “откритите сравнителни предимства”, оценени не спрямо световната търговия, а спрямо тази на ЕС. След като повече от половината от българския износ е насочен към ЕС (57.1% през 2003 г.), това би осигурило една относително добра мярка за развитието на сравнителните предимства на българските продукти. Стойността на “откритите сравнителни предимства” са изчислени по следната формула⁵⁰:

$$RCA = \frac{\left(Ex_i^{BG-EU} / Ex_i^{ExtraEU} \right)}{\left(\sum_{i=1}^{97} Ex_i^{BG-EU} / \sum_{i=1}^{97} Ex_i^{ExtraEU} \right)}, \quad (2)$$

където RCA е открити сравнителни предимства (revealed comparative advantage); Ex_i^{BG-EU} – износ на i -тата стока от България за ЕС, а $Ex_i^{ExtraEU}$ – износ на i -тата стока от ЕС, като се изключва износът от отделните страни-членки.

За да се твърди, че износът на дадена стока има сравнителни предимства на европейския пазар, стойността на коефициента трябва да е по-висока от единица.⁵¹ Ако стойността му е под единица, то се счита, че страната има сравнителен недостатък в износа на тази стока.

Стойностите на този коефициент за българския износ на търгуеми стоки са показани в табл. 5.

Данните за откритите сравнителни предимства на българския износ за европейските пазари потвърждават наблюдението, че България има сравнителни предимства в износа на селскостопански стоки или стоки с ниска добавена стойност и по-голям дял на трудовия ресурс в производството им. Трябва да се има предвид обаче, че българските селскостопански продукти успяват да са конкурентни на европейския пазар, независимо от големите субсидии, които получават европейските фермери. Открити сравнителни предимства се наблюдават в износа на промишлени стоки за ЕС или на стоки с висока добавена стойност само през две години – 2000 и 2001 г. Независимо че стойностите на откритите сравнителни предимства са близки до критичната стойност, като цяло се наблюдава тенденция на нарастване, което може да се обясни с факта, че инвестициите в България (както в основен капитал, така и чуждестранните) продължават да нарастват с бързи тем-

⁵⁰ Balassa, B. (1965), “Trade Liberalisation and ‘Revealed’ Comparative Advantage”, *The Manchester School of Economics and Social Studies*, No: 33, pp.99-123.

⁵¹ Utkulu, U. and D. Seymen, (2004), “Revealed Comparative Advantage and Competitiveness: Evidence for Turkey *vis-à-vis* the EU-15”.

пове. Въпреки че се наблюдава тенденция към намаляване на сравнителните предимства в износа на селскостопански стоки, не може да се очаква, че през следващите няколко години наблюдаваният модел на специализация ще се обърне. Това се дължи на факта, че след като България стане членка на ЕС, субсидиите от ЕС за българските селскостопански производители постепенно ще нараснат, което ще запази техните сравнителни предимства на външните пазари. Като цяло, повишаването на сравнителните предимства на българския износ би било възможно чрез привличането на все по-големи чуждестранни капитали и инвестиции, които са източник както на нови технологии и опит, а също и подпомагат въвеждането на най-добрите практики. Те ще стимулират повишаването на конкурентоспособността на българската икономика и ще спомогнат за постигане на по-висок икономически растеж чрез увеличение на производствения капацитет на икономиката. Ето защо е от изключително голямо значение по-нататъшното облекчаване на бизнес средата и по-точно – чрез преустановяване на честата практика за смяна на законодателната рамка в страната, гарантиране на имуществените права, повишаване прозрачността и ефективността на данъчната система, осигуряване на стимули за инвестиции (*investment incentives*), облекчаване и премахване на излишните регулативни и лицензионни режими и др.

Таблица 5

Открити сравнителни предимства на България спрямо европейския пазар

Раздел	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	max	trend
Селскостопански стоки	2.2	1.8	1.9	1.6	1.3	1.6	1.8	1.1	1.2	1.7	1.3	2.2	↓
I	3.7	3.2	2.3	1.6	1.3	1.4	1.4	1.4	1.7	1.9	2.0	3.7	↓
II	2.2	2.3	3.7	2.3	2.1	3.2	3.7	1.7	2.4	4.8	2.8	4.8	↑
III	1.2	0.7	1.2	0.1	0.2	0.1	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	1.2	↓
IV	1.7	1.1	1.2	1.5	1.1	1.2	1.4	0.9	1.8	1.6	1.7	1.8	≈
Промислени стоки	0.9	0.9	0.9	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	↑
V	2.1	2.2	0.9	1.9	2.3	1.5	1.5	1.1	5.1	5.0	3.4	5.1	↑
VI	1.0	1.1	1.4	1.1	1.0	0.6	0.4	0.5	4.1	2.8	2.5	4.1	↑
VII	1.0	0.9	1.1	1.1	0.9	1.0	0.8	0.7	1.6	1.5	1.4	1.6	↑
VIII	1.9	1.5	1.4	1.3	1.3	1.3	1.5	1.5	0.9	0.8	0.8	1.9	↓
IX	5.3	7.0	4.4	3.7	3.8	3.7	3.7	2.8	1.2	1.1	1.1	7.0	↓
X	0.7	0.8	0.5	0.4	0.5	0.4	0.4	0.3	0.2	0.2	0.2	0.8	↓
XI	2.7	2.4	2.4	3.4	4.0	4.8	6.1	6.2	9.3	9.7	10.3	10.3	↑
XII	7.1	4.7	4.8	5.1	5.8	5.8	6.8	6.4	1.7	1.5	1.6	7.1	↓
XIII	1.5	1.2	1.4	1.1	1.1	1.2	1.3	1.3	0.6	0.6	0.5	1.5	↓
XIV	0.2	0.1	0.5	0.2	0.1	0.3	0.3	0.2	0.1	0.1	0.2	0.5	≈
XV	2.4	3.5	3.9	3.3	4.0	4.3	3.8	5.1	3.9	3.3	3.5	5.1	↑
XVI	0.2	0.2	0.2	0.3	0.2	0.3	0.3	0.3	1.5	1.7	1.9	1.9	↑
XVII	0.0	0.1	0.0	0.2	0.1	0.1	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.2	≈
XVIII	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	0.2	0.2	0.1	0.1	0.1	0.2	≈
XIX	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	≈
XX	0.9	0.8	1.1	1.0	0.9	1.0	1.2	1.2	0.2	0.2	0.2	1.2	↓
XXI	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	≈

Източник: Евростат, НСИ, АИАП

Както може да се проследи от горната таблица, през 1993 г. България е имала сравнителни предимства в износа с дестинация ЕС в почти половината от разделите (тринадесет) на митническата тарифа. През 2003 г. броят им спада до 11, като страната по-скоро запазва сравнителните си предимства по отношение на износа на стоки от раздели, в които вече е имала такива, отколкото да открива такива в нови сектори. През 2003 г. най-високи стойности на коефициента, измерващ сравнителните предимства (*RCA*), се наблюдават в раздел XI “Текстилни материали и изделия от тях” (10.3 максимална стойност), раздел XV “Неблагородни метали и изделия от тях” (3.5, максимална стойност 5.1 през 2000 г.), раздел V “Минерални продукти” (3.4, максимална стойност 5.1 през 2001 г.), раздел II “Продукти от растителен произход” (2.84, максимална стойност 4.8 през 2002 г.) и раздел VI “Продукти на химическата промишленост” (2.5, максимална стойност 4.1 през 2001 г.). Това са и почти половината от разделите стоки, които са запазили своите сравнителни предимства през периода 1993 – 2003 г. За раздели XI и XV това може да се свърже с факта, че именно износьт на стоки от тези раздели има един от най-високите дялове във вноса на ЕС от трети страни. Разбира се, още в три раздела стоки се наблюдава подобно развитие, макар че в тях откритите сравнителни предимства са сравнително ниски – това са раздел I⁵² (2.0, максимална стойност 3.7 през 1993 г.), раздел XVI⁵³ (1.9 максимална стойност), раздел IV⁵⁴ (1.7, максимална стойност 1.8 през 2001 г.), раздел XII⁵⁵ (1.6 максимална стойност) и раздел VII⁵⁶ (1.4, максимална стойност 1.6 през 2001 г.).

Анализът по стокови групи⁵⁷ (прил. 6) показва, че през 1993 г. България има открити сравнителни предимства в 45 стокови групи, а към края на 2003 г. техният брой е намалял до 38. Стоковите групи, в които се наблюдават ясно изразени сравнителни предимства през 2003 г., са група 74 “Мед и изделия от мед” (24.1, коефициентът нараства от 15.8 през 1993 г. до максималната си стойност от 28 през 2000 г.), група 78 “Олово и изделия от олово” (23.6, максимална стойност 106.8 през 1996 г.), група 61 “Облекла и допълнения за облекла, трикотажни или плетени” (23.4 максимална стойност), група 62 “Облекла и допълнения за облекла, различни от трикотажните или плетените” (16.5 максимална стойност) и група 79 “Цинк и изделия от цинк” (14.4 през 2003 г., намаляват от 43.3 през 1993 г.). Делът на износа на стоки от споменатите стокови групи във вноса на ЕС от трети страни е един от най-големите (прил. 4). Имайки предвид, че стоките от тези групи са предимно суровини и материали (тези по групи 61 и 62 са потребителски), би могло да се очаква, че това развитие би имало известни негативни последици с оглед на това, че се разчита на естествени ресурси, които в никакъв случай не са неограничени. Ето защо трябва да се правят опити за намиране на нови пазарни ниши и откриване на нови сектори, в които българският износ да има сравнителни предимства.

⁵² Живи животни и продукти от животински произход.

⁵³ Машини и апарати, електрооборудване и техните части; апарати за записване или възпроизвеждане на звук, апарати за записване или възпроизвеждане на телевизионен образ и звук и части и принадлежности за тези апарати.

⁵⁴ Продукти на хранителната промишленост; безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет; тютюни и обработени заместители на тютюна.

⁵⁵ Обувки, шапки, чадъри за дъжд и слънце, бастуни, камшици, бичове и техните части; апретиран пера и артикули от пера; изкуствени цветя; изделия от коси.

⁵⁶ Пластмаси и пластмасови изделия; каучук и каучукови изделия.

⁵⁷ Двудокови стокови групи на митническата тарифа по хармонизираната система.

Наличието на открити сравнителни предимства в търговията предимно със суровини и материали и с потребителски стоки отново потвърждава наблюдението, че българската търговия все още е конкурентоспособна в отрасли с ниска добавена стойност, използващи предимно трудови и естествени ресурси.⁵⁸ Българските производители са открили сравнителни предимства в търговията едва със седем нови групи от стоки, преобладаващата част от които отново са в групата на потребителските стоки. През разглеждания период те не са успели да намерят сравнителни предимства в износа на инвестиционни стоки. Това е обяснимо, отчитайки факта, че съществуващата в началото на прехода материална база не отговаря на съвременните изисквания и че е необходимо влягането на нови капитали и правенето на големи капиталови инвестиции за цялостното ѝ обновяване или дори заменяне с ново и модерно оборудване. Групите стоки, в износа на които се наблюдава нарастваща специализация (нарастващи сравнителни предимства), също са предимно потребителски. Ето защо, в контекста на присъединяването на България към Европейския съюз и очакваното постепенно нарастване на конкуренцията от страна на фирмите от страните-членки на ЕС, особено остро се налага необходимостта от откриване на пазарни ниши, различни от съществуващите до този момент, от създаване на предпоставки за привличане на чуждестранни инвестиции и за стимулиране на местните частни инвестиции, от повишаване ефективността на производството чрез внедряването на нови технологии и *“know-how”* и в крайна сметка – от постепенното реструктуриране на износа от преобладаващи стоки с ниска добавена стойност и голям дял на разходите за труд към такива с висока добавена стойност. ■

⁵⁸ Вж. също Yilmaz, B., (2003) “Turkey’s Competitiveness in the European Union: a Comparison with the Five Candidate Countries – Bulgaria, the Czech Republic, Hungary, Poland, Romania and the EU-15”; Yilmaz, B. & Ergun, S., (2003) “The Foreign Trade Pattern and Foreign Trade Specialisation of Candidates of the European Union”; Hoskins, C., & McFadyen, S., (1991) “The U.S. Competitive Advantage in the Global Television Market: Is it Sustainable in the New Broadcasting Environment?”.

3 Либерализация на вноса на стоки от Европейския съюз

С подписването на Европейското споразумение за асоцииране (1993 г.). България поема ангажимента за постепенно намаляване на митническите ставки и либерализиране на своята търговия с Европейския съюз. Либерализацията на търговията се свързва с внасяне на нови технологии, достъп до по-евтини и качествени суровини и материали и стоки за крайно потребление, както и с възможност за увеличаване на търговския стокообмен в дългосрочен план. От друга страна, в краткосрочен план съществуват и отрицателни ефекти. Такива са нарастването на вноса и изместването на местните производители в резултат на по-ниските митнически ставки за внос, което означава, че в резултат на либерализацията на търговията може да се очаква, че българските производители, за които основният пазар е вътрешният, ще се сблъскат със засилваща се конкуренция. В дългосрочен план обаче това би следвало да доведе до повишаване на тяхната ефективност и конкурентоспособност. Все пак, трябва да се има предвид, че стимулирането на вноса на стоки може да доведе до висок дефицит по текущата сметка на платежния баланс, което би могло да застрашат постигнатата макроикономическа стабилност в страната.

Целта на настоящата част на изследването е да провери дали и каква е зависимостта между намалените митнически ставки и вноса на стоки. Традиционната икономическа теория постулира съществуването на обратна връзка между обема на търговията (в случая внос) и съществуването на търговски ограничения (митнически ставки). От една страна, налагането на митнически ограничения при внос на стоки от дадена страна води до защита на националните производители на стоки, заместващи вносите⁵⁹, а от друга – ограничава вноса.⁶⁰ В същото време, нарастването на вътрешното търсене при равни други условия води до нарастване на вноса на стоки, тъй като местните производители не са в състояние да произведат търсените количества видове стоки в краткосрочен план. Вносът на стоки също би трябвало да зависи и от външното търсене (износа на стоки) дотолкова, доколкото голяма част от внасяните стоки са суровини и материали, както и инвестиционни стоки, използвани за производството на такива за износ.

От друга страна е важно да се докаже дали българските производители са достатъчно конкурентоспособни по отношение на вноса от Европейския съюз. За тази цел е направен опит за откриване на зависимост между индустриалните продажби на вътрешния пазар и вноса на стоки от ЕС. Това е от особено голямо значение, тъй като присъединяването на страната към ЕС означава и постепенното премахване на бариерите пред търговията, увеличаване на конкуренцията на местните пазари и следователно наличие на по-

⁵⁹ Тъй като в резултат на прилагането му нараства националното производство при по-висока цена.

⁶⁰ Савов, Ст., Световна икономика. С., 2001.

вече предизвикателства за ефективността на местните производители. А ако българските фирми не успяват да произведат евтини и едновременно с това отговарящи на европейските стандарти за качество стоки, те няма да са способни да устоят на нарастващия конкурентен натиск. Това, поне в краткосрочен план, ще доведе до нарастване равнището на безработица и задълбочаване проблемите на пазара на труда, както и ограничаване на икономическия растеж и по-бавна реална конвергенция до равнището на жизнения стандарт на страните от ЕС.

По-долу е представено иконометрично изследване на така предполагащите връзки. Разгледана е зависимостта на вноса на селскостопански и промишлени стоки (поотделно) от външнотърговската либерализация. За измерител на *външнотърговската либерализация* е използвана средноаритметичната стойност на митническите ставки по отношение на вноса на селскостопански и промишлени стоки от ЕС⁶¹. Това разделяне на износа на селскостопански и промишлени стоки се дължи на факта, че стойностите на митническите ставки за внос на стоки от ЕС са различни за двата вида стоки, както и поради това, че либерализацията на търговския режим за внос от ЕС (т.е. намаляването на митата) за двата вида стоки става с различна стъпка. В допълнение е търсена връзка и с вътрешното и външно търсене. Следва да бъде отбелязано, че предвид малкия брой наблюдения и липсата на стационарност на повечето времеви редове, от статистическо-иконометрична гледна точка направените пресмятания нямат много добра обяснителна сила. Въпреки това, те са включени с цел да онагледят съществуващата теория, а не с цел тезите на автора да бъдат доказани.

3.1 Внос на селскостопански стоки

Либерализацията на външнотърговския режим на България се изразява в плавното намаление на митническите ставки, което е по-силно изразено по отношение на ставките за внос на промишлени стоки. За вноса на селскостопански стоки бяха договорени преходни периоди и макар да намаляват наполовина (от 23.8% през 1999 г. до 11.59% през 2003 г.), те остават сравнително високи. Ето защо може да се смята, че българските производители на селскостопански стоки все още са сравнително защитени от конкуренцията на чуждестранните производители⁶². Като се отчита фактът, че при приемането на страната за пълноправен член на ЕС, те ще бъдат премахнати, трябва да се анализира дали и в каква степен либерализацията на външнотърговския режим се отразява на неговия обем.

⁶¹ По-добър измерител би била средно претеглената стойност на митническите ставки за внос от ЕС.

⁶² Имайки предвид, че митническите ставки за внос на промишлени стоки към настоящия момент са 0.01%.

В уравнение (3) е търсена връзка между вноса на селскостопански стоки (зависимата променлива IM_AGRI), митническите ставки ($AGRI_DUTY$), външното търсене (EX_AGRI) и вътрешното търсене (DD):

$$\begin{aligned} LOG(IM_AGRI) = & C(1)*LOG(IM_AGRI(-1)) + \\ & +C(2)*LOG(AGRI_DUTY(-2))+C(3)*LOG(EX_AGRI)+ \\ & +C(4)*LOG(DD)+C(5)*(@SEAS(2)), \end{aligned} \quad (3)$$

където $LOG(IM_AGRI)$ е внос на селскостопански стоки от ЕС, в млн. лв., $LOG(AGRI_DUTY)$ е адвалорна средноаритметична ставка на митата за внос на селскостопански стоки от ЕС, $LOG(EX_AGRI)$ – износ на селскостопански стоки за ЕС, в млн. лв., $LOG(DD)$ – вътрешно търсене, в млн. лв., а $@SEAS(2)$ е сезонно дъми, приемащо стойност 1 за всяко второ тримесечие на всяка година.

Чрез използването на метода на най-малките квадрати, коефициентите на регресията, представена в (3), имат следните стойности:

$$\begin{aligned} LOG(IM_AGRI) = & 0.58*LOG(IM_AGRI(-1)) - 0.31*LOG(AGRI_DUTY(-2)) \\ & -0.19*LOG(EX_AGRI) + 0.42*LOG(DD) - 0.08*(@SEAS(2)). \end{aligned}$$

В съответствие с предварителните очаквания, зависимостта между вноса на селскостопански стоки и митническата ставка е обратна – т.е. намаляването на митническата ставка преди два периода води до нарастване на вноса на селскостопански стоки през настоящия период. Наблюдаваната положителна връзка между вноса и неговата стойност през предходното тримесечие може да се обясни с известна инертност на вноса, а именно, че изпълнението на поръчки, поети през предходното тримесечие, оказва известно влияние на вноса през следващото тримесечие. В същото време, връзката с вътрешното търсене също се очаква да е положителна – при неговото нарастване, вътрешните производители не са в състояние бързо да реагират и да произведат необходимите количества и видове стоки, и затова вносът на селскостопански стоки се увеличава. От друга страна, получената отрицателната връзка с износа на селскостопански стоки не съвпада с предварителните очаквания – ако през настоящия период по-голяма част от националното производство на селскостопански стоки се изнася, при равни други условия, може да се очаква, че тъй като местните производители не могат да реагират веднага и да произведат необходимото количество за задоволяването на вътрешното търсене, вносът на тези стоки ще нарасне. Ето защо е необходимо тази променлива да отпадне.

След отпадането на променливата износ на селскостопански стоки за ЕС се получава нова зависимост (3.1), в която знаците на връзките между обясняващите променливи и вноса на селскостопански стоки съвпадат с очакванията:

$$\begin{aligned} \text{LOG}(\text{IM_AGRI}) &= 0.54 * \text{LOG}(\text{IM_AGRI}(-1)) - \\ &- 0.22 * \text{LOG}(\text{AGRI_DUTY}(-2)) + 0.31 * \text{LOG}(\text{DD}(-1)). \end{aligned} \quad (3.1)$$

Подробни иконометрични статистики на уравнението са посочени в прил. 7.

При нарастване на вноса на селскостопански стоки през предходния период с единица, вносът им през настоящото тримесечие нараства с 0.54 единици, при нарастване на митническите ставки преди две тримесечия с единица, вносът на селскостопански стоки намалява с 0.22 единици, а при нарастване на вътрешното търсене с единица, вносът на селскостопански стоки нараства с 0.31 единици.

Въпреки това, трябва да се вземе предвид фактът, че ценовите изменения също оказват влияние. Ето защо в уравнение 3.2. са използвани реални величини с цел да останат само неценовите ефекти във вноса на селскостопански стоки. Търсена е връзка между вноса на селскостопански стоки IM_AGRI_D (дефлиран с индекса на потребителските цени при 2000=100), митническата ставка AGRI_DUTY и вътрешното търсене DD_96 (по цени от 1996 г.):

$$\begin{aligned} \text{LOG}(\text{IM_AGRI_D}) &= 2.44 + 0.52 * \text{LOG}(\text{IM_AGRI_D}(-1)) - \\ &- 0.29 * \text{LOG}(\text{AGRI_DUTY}(-2)) + 0.10 * \text{LOG}(\text{DD_96}(-2)). \end{aligned} \quad (3.2)$$

Знаците на получените зависимости съвпадат с предварителните очаквания. Нарастването на вноса на селскостопански стоки през предходното тримесечие с единица води до нарастване на вноса през настоящото тримесечие с 0.52 единици, нарастването на митническите ставки преди две тримесечия с единица води до намаляване на вноса с 0.29 единици, а нарастването на вътрешното търсене преди две тримесечия с единица – до нарастване от 0.10 единици.

3.2 Внос на промишлени стоки

Либерализацията на митническия режим по отношение вноса на промишлени стоки от ЕС е драстична – те намаляват от 3.58 през 1999 г. на 0.01% през 2003 г. Следователно бихме могли да очакваме силна негативна връзка между вноса и митническите ставки.

В уравнение (4) е търсена връзка между зависимата променлива внос на промишлени стоки от ЕС IM_PROM и митническата ставка за внос на промишлени стоки от ЕС $PROM_DUTY$, вътрешното търсене DD и износа на промишлени стоки за ЕС EX_PROM :

$$\begin{aligned} LOG(IM_PROM) = & C(1) + C(2) * LOG(EX_PROM) + \\ & + C(3) * LOG(DD) + C(4) * D(PROM_DUTY(-1)) \end{aligned} \quad (4)$$

където $LOG(IM_PROM)$ е внос на промишлени стоки от ЕС, в млн. лв., $LOG(EX_PROM)$ е износ на промишлени стоки за ЕС, в млн. лв., $LOG(DD)$ – вътрешно търсене, в млн. лв., а $D(PROM_DUTY)$ – адвалорна средноаритметична ставка на митата за внос на промишлени стоки от ЕС.

Може да се очаква, че вносът на промишлени стоки ще зависи положително от износа на промишлени стоки, тъй като голяма част от внасяните промишлени стоки са суровини и материали, които се влагат в производството на стоки за износ. От друга страна, повишението на вътрешното търсене също би трябвало да води до нарастване на вноса на промишлени стоки, тъй като предприятията не са в състояние в краткосрочен план значително да увеличат производството си, така че да задоволят нарасналото търсене. В същото време, намалението на митническите ставки за внос на промишлени стоки би следвало да увеличи неговия обем поради относителното намаляване на неговата стойност.

Така оцененото уравнение (4) е:

$$\begin{aligned} LOG(IM_PROM) = & -4.14 + 0.57 * LOG(EX_PROM) + \\ & + 0.84 * LOG(DD) - 0.10 * D(PROM_DUTY(-1)). \end{aligned}$$

Подробни иконометрични статистики на уравнението са посочени в прил. 8.

При оценяването на зависимостта между променливите, очакваните зависимости се потвърждават. По отношение на износа на стоки, получената зависимост показва, че при нарастване на износа с единица, вносът нараства с 0.57 единици. Положителната връзка се потвърждава и за вътрешното търсене, като при нарастването му с единица, вносът на стоки нараства с 0.84

единици. Потвърждава се също така отрицателната връзка между митническите ставки и вноса на промишлени стоки – намаление на ставките с единица води до нарастване на вноса на промишлени стоки с 0.10 единици. Трябва да бъде обърнато внимание на факта, че вносът на промишлени стоки зависи в значително по-малка степен от митническата ставка в сравнение с вноса на селскостопански стоки. От една страна, това се дължи на факта, че митническата ставка за внос на промишлени стоки от ЕС е достигнала почти нулеви стойности, а от друга, поради факта, че голяма част от износа се състои от суровини и материали и инвестиционни стоки, необходими за експортния отрасъл, което предопределя сравнително ниска чувствителност към равнището на митата.

Въпреки това, с цел да се премахне влиянието, което оказват цените, уравнението е оценено и с реални величини (4.1.) – обясняваната променлива е внос на промишлени стоки от ЕС IM_PROM_D (дефлиран с индекса на цените на производител при база 2000=100), а обясняващите променливи са износ на промишлени стоки EX_PROM_D (дефлиран с индекса на цените на производител при база 2000=100), реалното вътрешно търсене DD_96 и митническите ставки за внос на промишлени стоки от ЕС $PROM_DUTY$. Така полученото уравнение има следните стойности:

$$\begin{aligned} LOG(IM_PROM_D) = & 0.74 * LOG(EX_PROM_D) + \\ & + 0.36 * LOG(DD_96(-3)) - 0.02 * LOG(PROM_DUTY(-2)). \end{aligned} \quad (4.1)$$

Знаците на получените зависимости съвпадат с предварителните очаквания. Нарастването на външното търсене с единица води до нарастване на вноса с 0.74 единици, нарастването на вътрешното търсене преди три тримесечия води до нарастване на вноса на промишлени стоки с 0.36 единици, а повишението на митническите ставки за внос на промишлени стоки преди две тримесечия с единица води до намаляване на вноса с 0.02 единици. Последното потвърждава горния извод, че митническите ставки за внос на промишлени стоки влияят слабо върху вноса на този вид стоки.

3.3 Конкурентоспособност на българските производители в контекста на търговската либерализация на вноса на стоки от ЕС

Както видяхме по-горе, търговската либерализация на вноса на стоки от ЕС ще стимулира вноса на селскостопански и промишлени стоки от ЕС – т.е. с намаляването на митническите ставки вносът ще нарасне. Дали това обаче ще измести българските производители от вътрешния пазар, т.е. дали те ще загубят позицията си на местните пазари поради нарастването на европейския внос и следователно по-високата конкуренция, все още не е ясно. Необходимо е да установим съществува ли връзка между индустриалните продажби на вътрешния пазар и вноса на стоки от ЕС.

В уравнение 5, зависимата променлива са индустриалните продажби на вътрешния пазар, а обясняваща променлива е общият внос на стоки от ЕС:

$$LOG(DOM_S_INDEX) = C(1) + C(2) * LOG(IM_ALL_INDEX(-3)), \quad (5)$$

където DOM_S_INDEX е индекс на индустриалните продажби на вътрешния пазар, а IM_ALL_INDEX е индекс на реалния внос на стоки от ЕС.

Данните за индустриалните продажби на вътрешния пазар са тримесечните индекси при база 2000=100, като е взето тяхното изменение спрямо съответното тримесечие на предходната година, т.е. техният ръст на годишна база. За да бъде получен индекс на вноса на стоки от ЕС, последният е дефлиран с индекса на потребителските цени при база 2000=100, с цел да бъдат премахнати ценовите ефекти и е взето неговото реално изменение спрямо съответното тримесечие на предходната година.

Така оценените коефициенти на уравнение (5) са:

$$LOG(DOM_S_INDEX) = 7.2 - 0.53 * LOG(IM_ALL_INDEX(-3)).$$

Подробни иконометрични статистики на уравнението са посочени в прил. 9.

Отрицателният знак на коефициента пред вноса на стоки от ЕС означава, че увеличението на вноса на стоки от ЕС води до намаляване на ръста на индустриалните продажби на вътрешния пазар.

Можем да направим извода, че нарастването на вноса на стоки от ЕС в резултат от намаляването на митническите ставки (което бе потвърдено от анализа в точки 1 и 2 на настоящата част за вноса на селскостопански и промишлени стоки), в известна степен ще окаже негативно въздействие върху местните производители и тяхната конкурентоспособност на вътрешния пазар. Въпреки ниската чувствителност на вноса на промишлени стоки от промени в митническите ставки, трябва да имаме предвид, че местните производители ще бъдат изложени на по-висока конкуренция от страна на европейските износители поради по-високото качество и стандарт на стоките с произход от ЕС. ■

Изводи

През периода 1993 – 2003 г. износът и вносът на България за и от ЕС постоянно нарастват, като реалният им ръст през последните три години (2001 – 2003 г.) изпреварва този на общия износ и внос на страната. Изпреварващият ръст на българския износ за ЕС се дължи както на краха на СИВ – основен пазар за българския износ до 1989 г., така и на задълбочаването на търговските отношения с ЕС във връзка с предстоящото пълноправно членство на страната. От друга страна, изпреварващият ръст на вноса от ЕС се влияе и от намалението на митническите ставки, което е значително за вноса на промишлени стоки. България изнася за ЕС повече селскостопански стоки, отколкото внася оттам. Износът на селскостопански стоки обаче намалява, което е свързано и с намаляващите сравнителни предимства в производството на стоки от този отрасъл. Донякъде обезпокоителна е наблюдаваната тенденция, че вносът на промишлени стоки изпреварва износа, но това може да се обясни с прехода на страната към пазарна икономика и необходимостта от реструктуриране, обновяване на технологичния парк и въвеждане на нови и модерни технологии. В същото време се наблюдава тенденция от постепенно нарастване на сравнителните предимства на износа на промишлените стоки за европейските пазари. Може да се очаква, че достигането на по-високо равнище на инвестиции и въвеждането на нови технологии, както и на добрите практики на ЕС в местното производство, ще позволи повишаването ефективността на българското производство, и откриването на сравнителни предимства в създаването на стоки с висока добавена стойност.

Структурата на износа на стоки от България за ЕС по отношение крайното им използване се различава от тази на вноса на стоки от ЕС. Двете страни на външната търговия си приличат по това, че най-голям дял през разглежданите години има търговията със суровини и материали. Делът на вноса на инвестиционни стоки от ЕС почти се изравнява с този на суровини и материали, докато делът на износа на тези стоки е сравнително малък⁶³. Делът на износа на потребителски стоки за ЕС е по-висок в сравнение с техния дял във вноса от ЕС⁶⁴. Фактът, че България изнася предимно трудоемки продукти или такива с ниска добавена стойност, се дължи на все още ниското равнище на заплащане на труда и следователно ниските разходи за труд. От друга страна, производството и износът на капиталоемки стоки, каквито са инвестиционните, предполага значителни капиталови инвестиции, които в България, макар и да нарастват, остават на сравнително ниско равнище спрямо това в новоприсъединилите се към ЕС държави. В същото време, нарастването дела на инвестиционните стоки във вноса от ЕС е доказателство за продължаващото подобряване на инфраструктурата и материалната база в страната и за внос на нови и по-модерни технологии. Това постепенно ще намери отражение в повишаване ефективността на местното производство и

⁶³ Около 10% от износа за ЕС средно за разглеждания период.

⁶⁴ Съответно 38.6 и 21.1% средно за разглеждания период.

пренасочването му към производството на стоки с висока добавена стойност.

През разглежданите години България е запазила сравнителните си предимства, като по отношение на редица стоки дори ги е подобрила, независимо от финансовата и икономическа криза от 1996 – 1997 г. и по-бавното от очакваното реструктуриране на икономиката. Въпреки това, страната почти не е намерила нови “пазарни ниши”, в които да развива своето производство. Това се потвърждава и от наблюдението, че групите стоки, в производството на които са открити сравнителни предимства⁶⁵ през последните години (т.е. които не са имали сравнителни предимства през 1993 г.), са само 12, но и там стойността на коефициента RCA не е висока. От друга страна, при анализа на сравнителните предимства по дефиницията на Баласа се вижда, че стоките групи в износа за ЕС, при които не е имало сравнителни предимства в началото на разглеждания период, са само 6.⁶⁶ Стоките, в които се наблюдава сравнително висока стойност на RCA и по двете дефиниции, в общия случай са по-скоро трудоемки (суровини и материали) и в повечето случаи са с ниска добавена стойност. Трябва да се има предвид и това, че в дългосрочен период не биха могли да се поддържат високи стойности на открити сравнителни предимства в износа на суровини и материали поради факта, че естествените ресурси, с които разполага страната, са ограничени. Освен това, съсредоточаването на съществуващите открити сравнителни предимства в няколко отрасли поставя риск пред българския износ при условие, че външните условия станат неблагоприятни.⁶⁷ Пренебрежимо малките стойности на коефициента за производство и търговия с инвестиционни стоки (и по двете разгледани дефиниции) кореспондира с недостатъчно високото равнище на брутните инвестиции в основен капитал и донякъде с недостатъчно ефективното използване на производствените мощности. Това налага съмнения доколко непрекъснато нарастващият приток на преки чуждестранни инвестиции се използва ефективно. От друга страна обаче, трябва да се има предвид, че натрупването на достатъчно и качествен трудов и капиталов ресурс само по себе си не е достатъчно, още повече, че в средносрочен план българските износители ще срещат значителни нетарифни ограничения за износ за ЕС, свързани със стандартизацията и качеството на стоките. Необходимо е вниманието на икономическата политика да бъде насочено към повишаване качеството на човешките ресурси и инфраструктурата; повишаване на производителността; въвеждане на иновационни подходи за производство; превръщане развойната и научна дейност в неразривна част от производствения процес, което, ще позволи внедряването на новите тех-

⁶⁵ Съгласно използваната от СТО дефиниция.

⁶⁶ Такъв е например износът на трикотажни платове.

⁶⁷ Трябва да се има предвид, че износът на неблагоприятни метали в момента нараства благодарение на високите международни цени. Не е ясно какво би се случило, ако цените спаднат. От друга страна, съществуващите открити сравнителни предимства в производството и износа на облекла и трикотаж ще бъде подложено на значителна конкуренция, особено, имайки предвид приемането на Китай за членка на СТО и отпадането на мита за внос на стоки от Китай на пазарите на ЕС.

нологии; осигуряване на прозрачна и функционираща административна структура, улесняваща бизнеса; осигуряване на защита на интелектуалната собственост и имуществените права и др. Или казано другояче, необходимо е провеждането на реформа на микро- и макроикономическо равнище, която да спомогне за реализирането на крайните цели – постигането на висок и устойчив икономически растеж.

Вносът на селскостопански и промишлени стоки от ЕС е чувствителен към митническите ставки. Въпреки това, намаляването на ставките не води до неговото драстично нарастване. Оказва се също така, че в развитието на вноса на селскостопански стоки се наблюдава и инертност – т.е. стойността му през настоящия период зависи от тази в предходни периоди. В допълнение, вносът на стоки се влияе и от вътрешното търсене, както и от износа (само за промишлените стоки). В същото време не може да се твърди, че намалените митнически ставки, а оттам и увеличеният внос, оказват силно негативно влияние върху местните производители, но такова все пак съществува. Следователно конкурентоспособността на местните производители в известна степен е заплашена от търговската либерализация и по-големия по обем внос на стоки от ЕС. Също така трябва да се има предвид, че местните производители ще бъдат изправени пред все по-голям конкурентен натиск от страна на производителите от ЕС поради по-високото качество и стандарт на стоките с произход в ЕС, което поставя предизвикателство пред разнообразието на продуктовете им структура, тяхната ефективност и качество на производство. Ако те съумеят да се възползват от повишения конкурентен натиск от страна на европейските фирми-производители и износители чрез непрестанно подобряване на произвежданите продукти, чрез внедряване на нови технологии, получени както посредством преките чуждестранни инвестиции, така и посредством работата на иновационните звена в отделната фирма или обединения от фирми, в дългосрочен план тяхната конкурентоспособност на европейския и на световния пазар ще се подобри. Това обаче ще зависи преди всичко от способността им да откриват нови “пазарни ниши” и да повишават ефективността и качеството на своето производство. А това е възможно чрез по-голяма специализация, използване на нови технологии и прилагане на иновативни подходи. ■

Литература

1. Европейско споразумение за асоцииране, ДВ, 1995, бр. 61
2. Министерство на икономиката, Анализ на конкурентоспособността на българската икономика, 2005, с. 69.
3. Савов, Ст., Световна икономика, С., 2001
4. Balassa, B., (1965), "Trade Liberalisation and 'Revealed' Comparative Advantage", The Manchester School of Economics and Social Studies, No: 33, pp.99-123.
5. Balassa, B., (1979), "The Changing Pattern of Comparative Advantage in Manufactured Goods", The Review of Economics and Statistics, Vol. 61, № 2, (May, 1979), pp. 259-266.
6. Ballance, R. H., H. Forstner and T. Murray (1987), "Consistency Tests of Alternative Measures of Comparative Advantage", The Review of Economics and Statistics, Vol. 69, No. 1 (Feb., 1987), pp. 157-161
7. Davies, H. and P. Ellis (2000), "Porter's Competitive Advantage of Nations: Time for Final Judgement?", Blackwell.
8. Deadorff, Alan V., (1980), "The General Validity of the Law of Comparative Advantage", The Journal of Political Economy, Vol. 88, №5, (Oct., 1980), pp. 941-957.
9. Dimitrov, M. and K. Stanchev (2003), "Bulgaria's Competitiveness".
10. Dollar, D., (1993), "Technological Differences as a Source of Comparative Advantage", The American Economic Review, Vol. 83, (May, 1993), № 2, pp. 431-435.
11. Falvey, Rodney E., (1981), "Comparative Advantage in a Multi-Factor World", International Economic Review, Vol. 22, No. 2. (Jun., 1981), pp. 401-413.
12. Grant, R. M., (1991), "Porter's 'Competitive Advantage of Nations': An Assessment", Strategic Management Journal, Vol. 12, No. 7, (Oct., 1991), pp. 535-548.
13. Haitani, K., (1968), "Factor Sustainability and Comparative Advantage", The Journal of Political Economy, Vol. 76, № 3, (Mar. – Apr., 1968), pp. 252-256.
14. Hoskins, C., and S. McFadyen, (1991) "The U.S. Competitive Advantage in the Global Television Market: Is it Sustainable in the New Broadcasting Environment?"
15. Kaminski, B., (1999), "Hungary's Integration into EU Markets: Production and Trade Restructuring".

16. MacDonald, Glenn M. and James R. Markusen, (1985), "A Rehabilitation of Absolute Advantage", *The Economic Journal*, Vol. 93, № 2 (Apr., 1985), pp. 277-297.
17. Pomfret, R., (1991), "International Trade".
18. Porter, M. E. and R. C. Christensen, (1999), "Microeconomic competitiveness: Findings from the 1999 Executive Survey".
19. Porter, M., (1990), "The Competitive Advantage of Nations".
20. Rauch, James E., (1991), "Comparative Advantage, Geographic Advantage and the Volume of Trade", *The Economic Journal*, Vol. 101, № 408 (Sept., 1991), pp. 1230-1244.
21. Utkulu, U. and D. Seymen, (2004), "Revealed Comparative Advantage and Competitiveness: Evidence for Turkey vis-à-vis the EU-15".
22. WTO, (2003), Trade Policy Review. Bulgaria.
23. Yilmaz, B. and S. Ergun, (2003) "The Foreign Trade Pattern and Foreign Trade Specialisation of Candidates of the European Union", Ezonplus Working Paper №19.
24. Yilmaz, B., (2003), "Turkey's Competitiveness in the European Union: a Comparison with the Five Candidate Countries – Bulgaria, the Czech Republic, Hungary, Poland, Romania and the EU-15", Ezonplus Working Paper №12.

Приложения

Митническа тарифа на България по Хармонизираната система

Приложение 1

стокова група	ОТРАСЪЛ "СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ", ГЛАВИ ОТ 1 ДО 24
Раздел I	
Живи животни и продукти от животински произход	
01	Живи животни
02	Меса, карантии, годни за консумация
03	Риби и ракообразни, мекотели и други водни безгръбначно
04	Мляко и млечни продукти; птичи яйца; естествен мед; продукти от животински произход, годни за консумация, неупоменати, нито включени другаде
05	Други продукти от животински произход, неупоменати, нито включени другаде
Раздел II	
Продукти от растителен произход	
06	Живи растения и цветарски продукти
07	Зеленчуци, растения, корени и грудки, годни за консумация
08	Плодове, годни за консумация; цитрусови или пъпешови кори
09	Кафе, чай, мате и подправки
10	Житни растения
11	Мелничарски продукти; малц; скорбяла и нишесте; инулин; пшеничен глутен
12	Маслодайни семена и плодове; разни видове семена, семена за посев и плодове; индустриални или медицински растения; слама и фуражи
13	Клейове, смоли и други растителни сокове и екстракти
14	Материали за сплитане и други продукти от растителен произход, неупоменати, нито включени другаде.
Раздел III	
Мазнини и масла от животински или растителен произход; продукти от тяхното разпадане; обработени мазнини за хранителни цели; восъци от животински или растителен произход	
15	Мазнини и масла от животински или растителен произход; продукти от тяхното разпадане; обработени мазнини за хранителни цели; восъци от животински или растителен произход
Раздел IV	
Продукти на хранителната промишленост; безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет; тютюни и обработени заместители на тютюна	
16	Продукти от месо, риби или ракообразни, мекотели или други видове водни безгръбначни
17	Захар и захарни изделия
18	Какао и продукти от какао
19	Хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения, брашна, скорбяла, нишесте или мляко; тестени сладкарски изделия
20	Хранителни продукти от зеленчуци, плодове или други части от растения
21	Разни видове хранителни продукти
22	Безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет
23	Остатъци и отпадъци от хранителната промишленост; приготвени храни за животни
24	Тютюн и обработени заместители на тютюна

ОТРАСЪЛ "ПРОМИШЛЕНИ СТОКИ", ГЛАВИ ОТ 25 ДО 97	
Раздел V	
Минерални продукти	
25	Сол; сярә; пръст и камъни; гипс, вар, цемент
26	Руди, шлаки и пепели
27	Минерални горива, минерални масла и продукти от тяхната дестилация; битуминозни материали; минерални восъци
Раздел VI	
Продукти от химическата промишленост и други свързани с нея промишлености	
28	Неорганични химични продукти; неорганични или органични съединения на благородни метали, на радиоактивни елементи, на редкоземни метали или на изотопи
29	Органични химични продукти
30	Фармацевтични продукти
31	Торове
32	Дъбилни или багрилни екстракти; танини и техните производни; пигменти и други багрилни вещества; бои и лакове; китове; мастила
33	Етерични масла и резиноиди; готови парфюмерийни или тоалетни продукти и козметични препарати
34	Сапуни, повърхностно активни органични продукти, препарати за пране, смазочни препарати, изкуствени восъци, восъчни препарати, препарати за лъскане или почистване, свещи и подобни артикули, пасти за моделиране, "зъболекарски восъци" и съставки за зъболекарството
35	Белтъчни вещества; продукти на базата на модифицирани скорбяла или нишесте; лепила; ензими
36	Барути и експлозиви; пиротехнически артикули; кибрити; пирофорни сплави; възпламенителни материали
37	Фотографски или кинематографски продукти
38	Различни видове продукти на химическата промишленост
Раздел VII	
Пластмаси и пластмасови изделия; каучук и каучукови изделия	
39	Пластмаси и пластмасови изделия;
40	Каучук и каучукови изделия
Раздел VIII	
Кожи; кожухарски кожи и изделия от тези материали; сарашки или седларски артикули; пътнически артикули, ръчни чанти и други подобни; изделия от черва	
41	Кожи (различни от кожарските)
42	Кожени изделия; седларски или сарашки артикули; пътнически артикули, ръчни чанти и други подобни; изделия от черва
43	Кожухарски кожи и облекла от тях; изкуствени кожухарски кожи
Раздел IX	
Дървен материал и изделия от дървен материал; дървени въглища; корк и изделия от корк; тръстикови и кошничарски изделия	
44	Дървен материал и изделия от дървен материал; дървени въглища
45	Корк и изделия от корк
46	Тръстикови и кошничарски изделия
Раздел X	
Дървесна маса или маса от други влакнести целулозни материали; хартия или картон за рециклиране (отпадъци и остатъци); хартия, картон и изделия от тях	
47	Дървесна маса или маса от други влакнести целулозни материали; хартия или картон за рециклиране (отпадъци и остатъци)
48	Хартии и картони; изделия от целулозна маса, от хартия или от картон
49	Произведения на издателства, на пресата или на останалата графическа промишленост; ръкописни или машинописни текстове и чертежи
Раздел XI	
Текстилни материали и изделия от тях	
50	Коприна
51	Вълна, фини и груби косми; преди и тъкани от гриви и опашки

52	Памук
53	Други растителни текстилни влакна; хартиена прежда и тъкани от хартиена прежда
54	Синтетични или изкуствени нишки
55	Щапелни синтетични или изкуствени влакна
56	Вати, филцове и нетъкани текстилни материали; специални прежди; канапи; въжета и дебели въжета; артикули на въжарството
57	Килими и други подови настилки от текстилни материали
58	Специални тъкани; тъфтинг изделия; дантели; гоблени; пасмантерия; бродерии
59	Импрегнирани, промазани, покрити или ламинирани тъкани; технически артикули от текстилни материали
60	Трикотажни платове
61	Облекла и допълнения за облекла, трикотажни или плетени
62	Облекла и допълнения за облекла, различни от трикотажните или плетените
63	Други конфекционирани текстилни артикули; асортименти; парцали и употребявани дрехи и текстилни артикули
Раздел XII	
Обувки, шапки, чадъри за дъжд и слънце, бастуни, камшици, бичове и техните части; апретирани пера и артикули от пера; изкуствени цветя; изделия от коси	
64	Обувки, гети и подобни артикули; части за тях
65	Шапки и части за шапки
66	Чадъри, сенници, слънчобрани, бастуни, бастуни-столове, камшици, бичове, и техните части
67	Апретирани пера и пух и артикули от пера и пух; изкуствени цветя; изделия от коси
Раздел XIII	
Изделия от камъни, гипс, цимент, азбест, слюда или аналогични материали; керамични продукти; стъкло и изделия от стъкло	
68	Изделия от камъни, гипс, цимент, азбест, слюда или аналогични материали
69	Керамични продукти
70	Стъкло и изделия от стъкло
Раздел XIV	
Естествени или култивирани перли, скъпоценни или подобни камъни, благородни метали, плакета или дублета от благородни метали и изделия от тези материали; бижутерийна имитация; монети	
71	Естествени или култивирани перли, скъпоценни или подобни камъни, благородни метали, плакета или дублета от благородни метали и изделия от тези материали; бижутерийна имитация; монети
Раздел XV	
Неблагородни метали и изделия от тях	
72	Чугун, желязо и стомана
73	Изделия от чугун, желязо и стомана
74	Мед и изделия от мед
75	Никел и изделия от никел
76	Алуминий и изделия от алуминий
78	Олово и изделия от олово
79	Цинк и изделия от цинк
80	Калай и изделия от калай
81	Други неблагоприятни метали; металокерамики; изделия от тези материали
82	Инструменти и сечива, ножарски артикули и прибори за хранене от неблагородни метали; части за тези артикули от неблагородни метали
83	Различни изделия от неблагородни метали
Раздел XVI	
Машини и апарати, електрооборудване и техните части; апарати за записване или възпроизвеждане на звук, апарати за записване или възпроизвеждане на телевизионен образ и звук и части и принадлежности за тези апарати	
84	Ядрени реактори, котли, машини, апарати и механизми; части за тези машини или апарати
85	Електрически машини и апарати, електроматериали и техните части; апарати за записване или възпроизвеждане на звук, апарати за записване или възпроизвеждане на телевизионен образ и звук и части и принадлежности за тези апарати

Раздел XVII	
Транспортни съоръжения	
86	Превозни средства и оборудване за железопътни или подобни линии и техните части; механични сигнализационни устройства (включително електромеханичните) за комуникационни пътища
87	Автомобилни превозни средства, трактори, мотоциклети и велосипеди и други сухопътни превозни средства, техните части и принадлежности
88	Въздухоплаване и космонавтика
89	Морско или речно корабоплаване
Раздел XVIII	
Оптични, фотографски или кинематографски измерителни, контролиращи или прецизиращи инструменти и апарати; медико-хирургически инструменти и апарати; часовникарски изделия; музикални инструменти; части и принадлежности за тези инструменти или апарати	
90	Оптични, фотографски или кинематографски измерителни, контролиращи или прецизиращи инструменти и апарати; медико-хирургически инструменти и апарати; части и принадлежности за тези инструменти или апарати
91	Часовникарски изделия
92	Музикални инструменти; части и принадлежности за тези инструменти или апарати
Раздел XIX	
Оръжия, муниции и техните части и принадлежности	
93	Оръжия, муниции и техните части и принадлежности
Раздел XX	
Разни стоки и продукти	
94	Мебели; медицинска мебелировка; спални артикули и други подобни; осветителни тела, неупоменати, нито включени другаде; рекламни лампи, светлинни указателни табели и подобни артикули; сглобяеми конструкции
95	Играчки, игри, артикули за забавление или за спорт; техните части и принадлежности
96	Разни видове изделия
Раздел XXI	
Произведения на изкуството, предмети за колекции или антични предмети	
97	Произведения на изкуството, предмети за колекции или антични предмети

Легенда:

	Потребителски стоки
	Инвестиционни стоки
	Суровини и материали

Дял на стоковите групи и раздели в общия износ за ЕС

Приложение 2

раздели/ стокови групи	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	max
Отрасъл "Селскостопански стоки", глави от 1 до 24	18.5%	14.3%	14.7%	12.0%	9.2%	10.8%	11.5%	6.7%	7.0%	10.0%	7.8%	18.5%
Раздел I	6.6%	5.4%	4.0%	2.6%	2.0%	2.0%	2.0%	1.8%	2.1%	2.2%	2.2%	6.6%
1	1.0%	1.1%	0.9%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.4%	0.2%	1.1%
2	2.8%	2.5%	2.0%	1.5%	1.4%	1.5%	1.6%	1.5%	1.7%	1.3%	1.2%	2.8%
3	0.4%	0.5%	0.5%	0.3%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.1%	0.5%
4	2.4%	1.3%	0.6%	0.6%	0.3%	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%	0.4%	0.6%	2.4%
5	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.1%
Раздел II	4.0%	3.8%	5.4%	3.4%	2.8%	4.2%	4.8%	2.1%	2.7%	5.8%	3.4%	5.8%
6	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%
7	1.3%	1.5%	1.3%	1.0%	0.7%	1.0%	1.0%	0.4%	0.7%	0.8%	0.6%	1.5%
8	0.9%	0.9%	0.6%	0.7%	0.6%	0.9%	0.8%	0.5%	0.5%	0.5%	0.6%	0.9%
9	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%
10	0.0%	0.0%	1.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.2%	0.3%	0.4%	2.6%	0.7%	2.6%
11	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
12	1.6%	1.2%	2.3%	1.5%	1.3%	2.1%	2.6%	0.8%	1.0%	1.8%	1.3%	2.6%
13	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
14	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Раздел III	0.4%	0.3%	0.5%	0.0%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.5%
15	0.4%	0.3%	0.5%	0.0%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.5%
Раздел IV	7.5%	4.8%	4.8%	6.0%	4.3%	4.6%	4.7%	2.8%	2.1%	2.0%	2.1%	7.5%
16	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%
17	0.0%	0.0%	0.2%	0.2%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.2%
18	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
19	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
20	0.5%	0.2%	0.3%	0.5%	0.5%	0.7%	0.5%	0.3%	0.4%	0.5%	0.7%	0.7%
21	0.0%	0.1%	0.1%	0.3%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.3%
22	5.4%	3.4%	3.3%	3.5%	3.0%	2.8%	2.3%	1.4%	1.1%	0.8%	0.6%	5.4%

[illegible]

Раздел X	1.6%	1.8%	1.6%	1.2%	1.4%	1.0%	0.9%	0.8%	0.7%	0.8%	0.6%	1.8%
47	0.8%	1.4%	0.8%	0.7%	0.7%	0.5%	0.5%	0.5%	0.4%	0.3%	0.2%	1.4%
48	0.8%	0.4%	0.7%	0.5%	0.6%	0.5%	0.4%	0.3%	0.3%	0.4%	0.3%	0.8%
49	0.0%	0.1%	0.0%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%
Раздел XI	15.0%	13.4%	12.4%	17.2%	19.3%	23.1%	28.2%	26.8%	30.2%	32.3%	34.0%	34.0%
50	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.3%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.3%
51	0.7%	0.7%	0.6%	0.4%	0.4%	0.3%	0.2%	0.2%	0.4%	0.7%	0.7%	0.7%
52	1.0%	1.6%	1.3%	1.0%	1.3%	1.3%	1.0%	0.8%	0.8%	0.9%	0.7%	1.6%
53	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%
54	1.4%	1.1%	1.3%	0.9%	0.5%	0.7%	0.3%	0.2%	0.4%	0.6%	0.6%	1.4%
55	0.8%	1.4%	1.5%	1.1%	1.2%	1.1%	0.7%	0.4%	0.4%	0.5%	0.6%	1.5%
56	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%
57	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%
58	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.0%	0.1%
59	0.1%	0.1%	0.0%	0.2%	0.2%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.2%
60	0.0%	0.0%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.2%	0.3%	0.3%
61	3.7%	3.1%	2.8%	4.8%	5.4%	6.8%	9.4%	10.2%	11.1%	12.3%	13.4%	13.4%
62	5.3%	4.1%	4.0%	7.6%	9.0%	11.7%	15.2%	13.8%	15.9%	16.1%	16.7%	16.7%
63	1.6%	1.0%	0.6%	1.0%	1.1%	1.1%	1.1%	0.9%	0.9%	0.9%	0.7%	1.6%
Раздел XII	6.9%	4.8%	4.5%	4.8%	5.1%	4.9%	5.2%	4.6%	5.6%	5.0%	5.2%	6.9%
64	6.8%	4.8%	4.4%	4.8%	5.1%	4.9%	5.1%	4.6%	5.5%	4.9%	5.1%	6.8%
65	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%
66	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
67	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Раздел XIII	2.7%	2.1%	2.5%	2.0%	1.9%	2.1%	2.2%	2.1%	2.1%	1.9%	1.7%	2.7%
68	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.4%	0.3%	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%	0.4%
69	1.4%	1.2%	1.3%	0.9%	1.1%	1.3%	1.5%	1.4%	1.5%	1.4%	1.2%	1.5%
70	1.0%	0.8%	1.2%	1.0%	0.7%	0.5%	0.4%	0.5%	0.5%	0.4%	0.3%	1.2%
Раздел XIV	0.7%	0.3%	1.4%	0.6%	0.4%	0.7%	0.7%	0.8%	0.4%	0.3%	0.8%	1.4%
71	0.7%	0.3%	1.4%	0.6%	0.4%	0.7%	0.7%	0.8%	0.4%	0.3%	0.8%	1.4%
Раздел XV	17.3%	25.1%	27.3%	22.2%	26.2%	27.1%	21.4%	28.7%	22.5%	19.1%	20.3%	28.7%
72	3.5%	11.2%	17.2%	10.0%	14.4%	15.2%	9.5%	12.6%	9.5%	7.2%	7.4%	17.2%

[illegible]

Дял на стоковите групи и раздели в общия внос от ЕС

Приложение 3

раздели /стокови групи	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	max
Отрасъл "Селскостопански стоки", глави от 1 до 24	13.1%	10.7%	9.0%	5.8%	7.0%	6.3%	4.5%	5.1%	4.6%	5.0%	4.7%	13.1%
Раздел I	1.9%	1.9%	1.8%	0.9%	1.7%	2.0%	1.2%	1.2%	1.1%	1.2%	0.9%	2.0%
1	0.4%	0.3%	0.1%	0.1%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.4%
2	0.6%	0.7%	0.7%	0.2%	0.8%	0.8%	0.6%	0.6%	0.5%	0.7%	0.5%	0.8%
3	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.2%	0.1%	0.2%	0.1%	0.1%	0.4%
4	0.4%	0.4%	0.5%	0.2%	0.4%	0.5%	0.3%	0.3%	0.2%	0.2%	0.2%	0.5%
5	0.1%	0.0%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%
Раздел II	2.6%	3.2%	1.9%	1.0%	2.0%	0.9%	0.8%	1.0%	0.9%	0.8%	1.1%	3.2%
6	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%
7	0.1%	0.2%	0.1%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%
8	1.4%	1.9%	1.3%	0.6%	0.4%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	1.9%
9	0.3%	0.3%	0.2%	0.1%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.3%
10	0.5%	0.0%	0.1%	0.0%	1.2%	0.1%	0.0%	0.1%	0.0%	0.0%	0.1%	1.2%
11	0.1%	0.6%	0.1%	0.1%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.6%
12	0.1%	0.2%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%
13	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%
14	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Раздел III	0.9%	0.9%	0.8%	0.6%	0.7%	0.7%	0.5%	0.4%	0.5%	0.7%	0.5%	0.9%
15	0.9%	0.9%	0.8%	0.6%	0.7%	0.7%	0.5%	0.4%	0.5%	0.7%	0.5%	0.9%
Раздел IV	7.7%	4.8%	4.5%	3.4%	2.6%	2.8%	2.0%	2.4%	2.2%	2.3%	2.2%	7.7%
16	0.2%	0.1%	0.2%	0.1%	0.1%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%
17	0.7%	0.1%	0.2%	0.2%	0.3%	0.3%	0.2%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.7%
18	0.8%	0.5%	0.4%	0.4%	0.2%	0.4%	0.2%	0.2%	0.2%	0.4%	0.4%	0.8%
19	0.3%	0.2%	0.4%	0.2%	0.2%	0.3%	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%	0.4%
20	0.8%	0.4%	0.4%	0.3%	0.4%	0.4%	0.2%	0.3%	0.2%	0.3%	0.4%	0.8%
21	0.9%	0.8%	0.3%	0.2%	0.2%	0.4%	0.4%	0.6%	0.6%	0.5%	0.5%	0.9%
22	1.5%	1.5%	1.4%	0.6%	0.2%	0.2%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	1.5%
23	0.4%	0.3%	0.8%	0.4%	0.3%	0.5%	0.3%	0.3%	0.4%	0.4%	0.2%	0.8%
24	2.1%	0.7%	0.5%	1.0%	0.6%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	2.1%

Отрасъл "Промислени стоки" Глави от 25 до 97	86.9%	89.3%	91.2%	94.2%	93.0%	93.7%	95.5%	94.9%	95.4%	96.4%	95.3%	96.4%
Раздел V	7.6%	2.8%	2.3%	1.3%	1.7%	3.3%	2.7%	2.4%	2.1%	2.1%	2.2%	7.6%
25	0.4%	0.5%	0.5%	0.3%	0.3%	0.4%	0.5%	0.5%	0.3%	0.3%	0.2%	0.5%
26	0.3%	0.2%	0.4%	0.3%	0.4%	0.6%	0.6%	0.6%	0.3%	0.3%	0.1%	0.6%
27	6.9%	2.1%	1.4%	0.8%	1.0%	2.3%	1.6%	1.4%	1.5%	1.5%	1.9%	6.9%
Раздел VI	13.4%	13.0%	15.1%	14.5%	12.3%	12.8%	11.1%	10.4%	10.2%	10.1%	10.1%	15.1%
28	0.6%	0.5%	0.6%	0.6%	0.6%	0.6%	0.4%	0.4%	0.3%	0.3%	0.3%	0.6%
29	2.0%	2.4%	3.0%	2.5%	2.2%	1.7%	1.3%	1.2%	1.1%	1.0%	1.0%	3.0%
30	2.7%	2.0%	2.8%	2.8%	2.9%	3.0%	2.7%	2.3%	3.2%	3.2%	3.3%	3.3%
31	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.0%	0.1%
32	1.7%	1.5%	1.4%	1.5%	1.4%	1.3%	1.2%	1.2%	1.1%	1.2%	1.2%	1.7%
33	1.6%	1.7%	2.2%	1.8%	1.4%	2.1%	2.0%	2.0%	1.8%	1.6%	1.5%	2.2%
34	0.8%	0.8%	0.9%	0.9%	0.8%	0.7%	0.6%	0.7%	0.5%	0.6%	0.5%	0.9%
35	0.2%	0.5%	0.4%	0.4%	0.3%	0.4%	0.4%	0.4%	0.3%	0.4%	0.4%	0.5%
36	0.1%	0.0%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%
37	0.3%	0.3%	0.4%	0.4%	0.2%	0.2%	0.3%	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%	0.4%
38	3.4%	3.2%	3.3%	3.4%	2.5%	2.8%	2.2%	1.9%	1.6%	1.7%	1.7%	3.4%
Раздел VII	4.6%	5.2%	5.6%	5.7%	5.0%	5.4%	5.4%	5.6%	5.5%	5.7%	6.3%	6.3%
39	3.3%	3.8%	3.9%	4.4%	3.9%	4.0%	4.2%	4.6%	4.5%	4.7%	5.2%	5.2%
40	1.3%	1.3%	1.6%	1.3%	1.1%	1.4%	1.1%	1.0%	1.0%	1.0%	1.1%	1.6%
Раздел VIII	1.4%	1.8%	2.0%	2.4%	2.9%	2.1%	1.7%	2.0%	2.2%	2.1%	2.2%	2.9%
41	0.9%	1.5%	1.7%	2.0%	2.6%	1.8%	1.5%	1.8%	2.0%	1.9%	2.0%	2.6%
42	0.2%	0.1%	0.2%	0.3%	0.3%	0.2%	0.1%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.3%
43	0.2%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.2%
Раздел IX	0.5%	0.6%	0.5%	0.7%	0.8%	0.7%	0.5%	0.5%	0.5%	0.5%	0.5%	0.8%
44	0.2%	0.3%	0.3%	0.2%	0.2%	0.3%	0.2%	0.3%	0.3%	0.4%	0.4%	0.4%
45	0.3%	0.3%	0.0%	0.4%	0.5%	0.4%	0.3%	0.2%	0.2%	0.1%	0.1%	0.5%
46	0.0%	0.0%	0.2%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.2%
Раздел X	4.5%	5.5%	6.4%	5.1%	4.5%	4.1%	3.3%	3.3%	2.9%	3.0%	2.7%	6.4%
47	0.3%	0.1%	0.2%	0.2%	0.3%	0.2%	0.1%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.3%
48	3.9%	5.1%	5.8%	4.5%	3.9%	3.6%	3.0%	3.0%	2.6%	2.8%	2.4%	5.8%

49	0.3%	0.3%	0.4%	0.4%	0.2%	0.3%	0.3%	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%	0.4%
Раздел XI	11.0%	13.0%	14.6%	19.1%	22.3%	20.9%	19.3%	20.7%	20.6%	21.2%	21.4%	22.3%
50	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.0%	0.1%	0.1%
51	1.2%	1.1%	0.9%	1.8%	2.1%	1.7%	1.7%	1.9%	2.0%	2.1%	2.1%	2.1%
52	2.1%	3.6%	3.9%	4.2%	5.0%	4.1%	3.2%	3.3%	3.7%	3.6%	3.6%	5.0%
53	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.2%	0.3%	0.3%	0.3%	0.4%	0.4%
54	0.9%	1.0%	0.9%	1.5%	2.0%	2.1%	2.0%	2.2%	2.2%	2.2%	2.0%	2.2%
55	1.9%	2.4%	2.9%	4.4%	4.4%	3.7%	3.5%	3.3%	2.9%	2.8%	2.5%	4.4%
56	0.4%	0.3%	0.8%	0.7%	0.6%	0.5%	0.5%	0.6%	0.5%	0.5%	0.5%	0.8%
57	0.3%	0.2%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.3%
58	0.2%	0.3%	0.3%	0.5%	0.7%	0.6%	0.6%	0.7%	0.7%	0.9%	1.0%	1.0%
59	0.5%	0.7%	0.9%	1.4%	1.4%	1.2%	0.9%	1.1%	0.9%	0.8%	0.7%	1.4%
60	0.6%	0.5%	0.6%	0.9%	0.9%	1.0%	1.0%	1.5%	1.2%	1.4%	1.7%	1.7%
61	1.7%	1.8%	1.9%	1.8%	2.6%	3.4%	3.8%	4.1%	4.4%	4.8%	4.9%	4.9%
62	0.8%	0.9%	1.1%	1.4%	1.9%	1.9%	1.5%	1.2%	1.3%	1.4%	1.6%	1.9%
63	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%	0.3%	0.4%	0.4%	0.4%	0.2%	0.2%	0.2%	0.4%
Раздел XII	3.0%	2.7%	2.8%	2.5%	2.4%	2.0%	1.5%	1.3%	1.1%	0.9%	1.0%	3.0%
64	2.9%	2.7%	2.8%	2.5%	2.4%	1.9%	1.5%	1.2%	1.1%	0.9%	0.9%	2.9%
65	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
66	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
67	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Раздел XIII	1.5%	1.8%	1.9%	1.8%	1.6%	1.4%	1.3%	1.4%	1.4%	1.4%	1.6%	1.9%
68	0.3%	0.5%	0.5%	0.5%	0.4%	0.4%	0.3%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.5%
69	0.8%	1.0%	1.0%	0.9%	0.8%	0.6%	0.6%	0.6%	0.6%	0.6%	0.8%	1.0%
70	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%
Раздел XIV	0.0%	0.0%	0.2%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.2%	0.1%	0.2%
71	0.0%	0.0%	0.2%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.2%	0.1%	0.2%
Раздел XV	4.1%	5.3%	6.1%	6.9%	6.7%	5.6%	5.5%	6.2%	5.2%	5.6%	6.3%	6.9%
72	0.5%	0.8%	0.9%	1.6%	1.2%	1.1%	1.0%	0.9%	0.9%	1.0%	1.3%	1.6%
73	1.3%	1.6%	1.4%	1.9%	2.2%	1.6%	1.9%	2.4%	1.6%	1.6%	1.7%	2.4%
74	0.2%	0.1%	0.2%	0.3%	0.5%	0.4%	0.4%	0.4%	0.3%	0.4%	0.6%	0.6%
75	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%
76	1.4%	2.0%	2.7%	2.2%	1.9%	1.6%	1.4%	1.6%	1.4%	1.5%	1.4%	2.7%

78	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
79	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
80	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
81	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%
82	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.4%	0.4%
83	0.3%	0.4%	0.5%	0.5%	0.6%	0.5%	0.4%	0.5%	0.5%	0.6%	0.6%	0.6%
Раздел XVI	21.2%	26.0%	22.2%	22.2%	22.6%	23.1%	26.0%	23.6%	24.5%	23.9%	23.8%	26.0%
84	16.3%	18.6%	14.3%	14.9%	15.4%	14.9%	16.2%	15.6%	13.7%	14.7%	15.0%	18.6%
85	4.9%	7.4%	7.9%	7.2%	7.2%	8.2%	9.8%	8.0%	10.8%	9.2%	8.8%	10.8%
Раздел XVII	7.1%	5.9%	5.5%	6.3%	5.3%	7.3%	13.0%	13.3%	15.2%	14.4%	15.4%	15.4%
86	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.4%	0.7%	0.5%	0.3%	0.1%	0.1%	0.1%	0.7%
87	6.7%	5.6%	5.3%	5.9%	4.8%	6.5%	12.5%	12.8%	14.0%	14.2%	14.7%	14.7%
88	0.2%	0.2%	0.1%	0.2%	0.1%	0.1%	0.0%	0.2%	1.0%	0.0%	0.5%	1.0%
89	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.0%	0.1%
Раздел XVIII	4.0%	3.5%	3.3%	3.6%	2.9%	2.9%	2.4%	2.1%	2.2%	1.8%	1.4%	4.0%
90	4.0%	3.5%	3.3%	3.6%	2.9%	2.8%	2.3%	2.1%	2.2%	1.8%	1.4%	4.0%
91	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
92	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Раздел XIX	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.1%	0.0%	0.1%
93	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.1%	0.0%	0.1%
Раздел XX	3.0%	2.0%	2.3%	2.1%	2.0%	2.1%	1.9%	2.0%	1.7%	2.1%	0.4%	3.0%
94	1.3%	1.2%	1.3%	1.0%	0.7%	0.8%	0.8%	0.9%	0.8%	0.9%	0.2%	1.3%
95	1.3%	0.4%	0.6%	0.4%	0.4%	0.4%	0.3%	0.3%	0.3%	0.4%	0.1%	1.3%
96	0.4%	0.4%	0.4%	0.7%	0.8%	0.8%	0.7%	0.8%	0.7%	0.7%	0.1%	0.8%
Раздел XXI	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
97	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
99	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	1.4%	0.0%	1.4%

Дял на износа на България за ЕС във вноса на ЕС от трети страни

Приложение 4

стокова група	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	max
1	0.9%	1.9%	2.2%	0.3%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.4%	1.7%	1.2%	2.2%
2	0.6%	1.2%	1.1%	0.9%	1.0%	1.2%	1.2%	1.3%	1.5%	1.3%	1.4%	1.5%
3	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%
4	1.5%	1.8%	0.8%	1.1%	0.6%	0.4%	0.3%	0.5%	0.5%	1.1%	1.7%	1.8%
5	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%	0.1%	0.2%
6	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.2%
7	0.3%	0.6%	0.6%	0.6%	0.6%	0.9%	0.8%	0.4%	0.8%	0.9%	0.9%	0.9%
8	0.1%	0.2%	0.1%	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%	0.1%	0.2%	0.2%	0.3%	0.3%
9	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%
10	0.0%	0.0%	0.8%	0.0%	0.0%	0.1%	0.3%	0.5%	0.6%	2.9%	1.1%	2.9%
11	0.1%	0.0%	0.6%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.0%	0.0%	0.1%	0.0%	0.6%
12	0.2%	0.3%	0.5%	0.4%	0.4%	0.7%	1.0%	0.4%	0.5%	1.0%	0.8%	1.0%
13	0.0%	0.0%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%
14	0.1%	0.1%	0.2%	0.1%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.2%
15	0.1%	0.1%	0.2%	0.0%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.2%	0.1%	0.2%
16	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%
17	0.0%	0.0%	0.2%	0.2%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.2%
18	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
19	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.0%	0.1%	0.1%
20	0.1%	0.1%	0.1%	0.3%	0.4%	0.5%	0.3%	0.3%	0.4%	0.5%	0.8%	0.8%
21	0.0%	0.2%	0.1%	0.6%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.1%	0.6%
22	2.7%	3.1%	3.4%	3.6%	3.0%	2.4%	1.7%	1.2%	0.9%	0.7%	0.6%	3.6%
23	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.2%	0.2%	0.0%	0.0%	0.1%	0.2%
24	0.3%	0.4%	0.5%	1.0%	0.4%	0.5%	0.9%	0.5%	0.6%	0.7%	1.0%	1.0%
25	0.1%	0.3%	0.4%	0.6%	0.6%	0.7%	0.5%	0.5%	0.6%	0.7%	0.9%	0.9%
26	0.0%	0.1%	0.1%	0.0%	0.2%	0.0%	0.1%	0.2%	0.0%	0.1%	0.0%	0.2%
27	0.1%	0.1%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%
28	0.5%	0.9%	1.0%	1.1%	1.0%	0.4%	0.5%	0.6%	0.7%	0.5%	0.4%	1.1%
29	0.2%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%	0.1%	0.2%	0.3%
30	0.1%	0.3%	0.2%	0.3%	0.3%	0.2%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.3%
31	1.0%	1.7%	3.4%	3.9%	4.1%	2.2%	1.1%	3.2%	2.8%	1.7%	1.4%	4.1%

32	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%
33	0.2%	0.3%	0.2%	0.3%	0.3%	0.2%	0.2%	0.2%	0.3%	0.2%	0.3%	0.3%
34	0.0%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%
35	0.1%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.1%	0.1%	0.2%
36	0.3%	0.5%	0.3%	0.1%	0.4%	0.3%	0.3%	0.3%	0.5%	0.6%	0.4%	0.6%
37	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.2%	0.1%	0.3%	0.3%	0.3%
38	0.1%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.2%
39	0.1%	0.2%	0.2%	0.3%	0.3%	0.3%	0.2%	0.2%	0.3%	0.3%	0.2%	0.3%
40	0.3%	0.3%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.4%
41	0.3%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.3%	0.4%	0.4%	0.3%	0.3%	0.4%
42	0.1%	0.1%	0.2%	0.3%	0.2%	0.2%	0.3%	0.4%	0.4%	0.5%	0.6%	0.6%
43	0.1%	0.0%	0.0%	0.1%	0.2%	0.1%	0.1%	0.0%	0.1%	0.1%	0.2%	0.2%
44	0.1%	0.3%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.5%	0.4%	0.5%	0.5%	0.5%	0.5%
45	0.3%	0.9%	1.5%	2.6%	3.7%	2.2%	0.5%	0.0%	0.2%	0.1%	0.1%	3.7%
46	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
47	0.1%	0.3%	0.2%	0.3%	0.3%	0.3%	0.2%	0.2%	0.2%	0.3%	0.2%	0.3%
48	0.0%	0.0%	0.2%	0.1%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.2%	0.2%
49	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%
50	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	1.7%	0.0%	0.1%	0.0%	0.2%	1.7%
51	0.2%	0.4%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.2%	0.3%	0.6%	1.2%	1.5%	1.5%
52	0.2%	0.4%	0.4%	0.4%	0.5%	0.6%	0.5%	0.5%	0.6%	0.7%	0.7%	0.7%
53	0.2%	0.3%	0.1%	0.1%	0.2%	0.3%	0.1%	0.0%	0.1%	0.1%	0.4%	0.4%
54	0.4%	0.6%	0.7%	0.6%	0.4%	0.4%	0.2%	0.2%	0.4%	0.7%	0.7%	0.7%
55	0.2%	0.7%	0.9%	0.8%	1.0%	0.9%	0.6%	0.4%	0.6%	0.8%	1.2%	1.2%
56	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%
57	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.1%	0.2%	0.2%	0.2%
58	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.3%	0.2%	0.3%
59	0.1%	0.1%	0.1%	0.6%	0.5%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.6%
60	0.0%	0.1%	0.1%	0.0%	0.1%	0.0%	0.0%	0.1%	0.5%	0.8%	1.5%	1.5%
61	0.2%	0.3%	0.3%	0.6%	0.7%	0.8%	1.1%	1.3%	1.7%	2.0%	2.3%	2.3%
62	0.2%	0.3%	0.3%	0.6%	0.8%	1.0%	1.2%	1.3%	1.7%	1.8%	2.2%	2.2%
63	0.4%	0.5%	0.3%	0.6%	0.7%	0.6%	0.6%	0.5%	0.6%	0.6%	0.5%	0.7%
64	0.7%	1.0%	1.0%	1.3%	1.4%	1.3%	1.3%	1.3%	1.7%	1.6%	1.8%	1.8%
65	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.2%	0.2%	0.3%	0.3%
66	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%
67	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
68	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.3%	0.5%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.4%	0.5%

[illegible]

Открити сравнителни предимства на България по стокови групи съгласно методиката на СТО

Приложение 5

стокова група	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	max	trend
1	1.0	1.1	0.4	0.4	0.0	0.0	0.1	0.2	0.1	0.3	0.2	1.1	↓
2	0.5	0.7	0.1	0.9	0.2	-0.2	0.4	0.4	0.4	0.1	0.2	0.9	↓
3	0.1	0.2	0.2	0.4	0.0	-0.2	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.4	↓
4	0.9	0.8	0.4	0.5	0.4	0.2	0.4	0.3	0.3	0.4	0.5	0.9	↓
5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	≈
6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.1	0.0	0.0	0.0	≈
7	0.4	0.6	0.6	0.6	0.3	0.6	0.6	0.2	0.3	0.3	0.2	0.6	↓
8	-0.2	0.1	-0.1	0.3	0.2	0.3	0.2	0.0	0.0	0.0	0.1	0.3	↑
9	0.0	0.0	-0.1	0.0	0.0	-0.1	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	↑
10	-0.1	0.0	2.2	-1.0	-1.4	2.0	2.2	1.4	1.0	2.7	0.5	2.7	↑
11	0.1	0.1	0.5	-0.1	-0.1	0.0	0.1	0.1	0.1	0.0	0.1	0.5	≈
12	0.7	0.6	1.0	0.8	0.7	1.1	1.8	0.5	0.7	1.4	1.4	1.8	↑
13	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	≈
14	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	≈
15	0.3	0.1	0.5	0.0	0.1	0.1	0.2	-0.1	-0.1	-0.3	-0.2	0.5	↓
16	0.4	0.2	0.2	0.2	0.2	0.0	0.1	0.0	0.0	0.1	0.1	0.4	↓
17	-1.1	-4.9	-1.5	-0.8	-1.6	-0.8	-0.7	-0.7	-0.6	-0.3	-0.3	-0.3	↓
18	-0.3	-0.2	-0.3	-0.1	0.0	-0.1	-0.2	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	0.0	≈
19	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0	0.1	0.3	0.5	0.5	↑
20	1.4	1.1	0.9	1.4	1.1	0.7	0.8	0.2	0.3	0.4	0.4	1.4	↓
21	0.2	0.4	0.4	0.7	0.5	0.2	-0.3	-0.3	-0.3	-0.2	-0.2	0.7	↓
22	2.9	3.2	3.0	3.3	2.8	3.1	2.1	1.4	1.1	1.0	0.9	3.3	↓
23	-0.5	0.1	-0.1	-0.2	-0.4	-0.1	0.3	0.3	0.0	0.0	0.1	0.3	↑
24	4.2	2.2	5.3	4.5	2.8	1.9	2.1	1.2	0.7	0.7	0.7	5.3	↓
25	0.5	0.6	0.8	0.8	0.7	0.5	0.7	0.7	0.6	0.5	0.4	0.8	≈
26	-0.5	-0.1	-1.7	-1.1	-2.3	-3.4	-1.6	-2.6	-2.9	-2.1	-3.0	-0.1	↑
27	-20.8	-15.3	-14.9	-31.4	-23.2	-15.6	-12.8	-12.5	-8.9	-9.7	-9.7	-8.9	↓
28	-1.3	1.2	-0.1	1.2	0.6	-0.3	1.8	1.6	2.5	1.6	1.6	2.5	↑
29	1.3	1.0	0.6	1.1	1.9	0.9	0.7	1.3	0.7	0.8	0.7	1.9	↓
30	2.6	1.4	0.1	0.6	0.8	-0.1	-0.5	-0.2	-1.0	-1.2	-1.3	2.6	↓
31	2.3	2.9	4.5	5.6	3.5	1.8	0.9	1.9	1.5	0.8	1.0	5.6	↓

32	-0.8	-0.6	-0.8	-0.5	-0.4	-0.5	-0.6	-0.6	-0.6	-0.6	-0.7	-0.4	≈
33	0.4	0.4	0.7	1.2	1.4	0.9	0.9	0.7	0.4	0.3	0.2	1.4	≈
34	-0.1	-0.4	-0.3	-0.2	-0.3	-0.5	-0.7	-0.6	-0.6	-0.6	-0.5	-0.1	≈
35	0.0	-0.1	-0.2	-0.1	-0.1	-0.2	-0.2	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	0.0	≈
36	0.0	0.1	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0	0.1	0.0	0.1	≈
37	-0.1	-0.1	-0.1	0.0	0.1	0.1	0.1	0.2	0.3	0.3	0.2	0.3	↑
38	-1.2	-2.4	-1.4	-1.4	-1.2	-1.5	-1.2	-1.0	-1.1	-1.1	-1.1	-1.0	≈
39	-0.1	0.5	0.0	0.3	0.4	-0.3	-0.7	-1.1	-1.4	-1.6	-1.9	0.5	↓
40	0.3	0.4	-0.1	0.3	-0.1	-0.3	-0.1	-0.1	-0.1	-0.2	-0.3	0.4	↓
41	0.2	0.0	-0.5	-0.6	-0.9	-0.6	-0.5	-0.4	-0.6	-0.6	-0.8	0.2	↓
42	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.4	0.3	0.4	0.4	0.4	0.4	≈
43	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	≈
44	1.7	1.2	1.0	1.4	1.4	1.8	2.3	1.6	1.3	1.4	1.4	2.3	≈
45	-0.1	0.0	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	≈
46	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	≈
47	-0.1	0.3	-0.1	0.0	0.0	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.3	↑
48	-1.1	-1.1	-2.3	-1.4	-1.1	-1.6	-1.6	-1.6	-1.6	-1.5	-1.1	-1.1	≈
49	-0.2	-0.1	-0.2	-0.1	-0.1	-0.1	-0.2	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	≈
50	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	≈
51	0.1	-0.1	-0.4	-0.5	-0.7	-0.7	-0.8	-0.9	-0.9	-0.7	-0.8	0.1	↓
52	-0.7	-0.6	-1.6	-1.1	-1.7	-1.5	-1.3	-1.3	-1.7	-1.7	-1.7	-0.6	↓
53	-0.2	0.0	-0.2	-0.1	-0.1	-0.2	-0.2	-0.2	-0.3	-0.2	-0.2	0.0	≈
54	0.3	0.3	0.1	0.1	-0.3	-0.6	-0.8	-1.0	-1.0	-0.9	-0.9	0.3	↓
55	-1.4	-1.2	-1.5	-1.1	-1.1	-1.1	-1.5	-1.4	-1.4	-1.4	-1.1	-1.1	≈
56	-0.1	-0.1	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2	-0.3	-0.3	-0.3	-0.1	≈
57	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	↑
58	-0.1	-0.1	-0.2	-0.2	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-0.4	-0.5	-0.5	-0.1	↑
59	-0.4	-0.3	-0.5	-0.4	-0.5	-0.6	-0.5	-0.5	-0.5	-0.5	-0.4	-0.3	≈
60	-0.2	-0.2	-0.3	-0.3	-0.4	-0.6	-0.6	-0.9	-0.7	-0.8	-1.0	-0.2	≈
61	1.2	1.2	1.0	1.4	1.6	2.2	3.6	4.0	4.4	5.3	5.8	5.8	↑
62	2.6	2.2	2.4	3.0	3.8	5.9	8.4	7.9	9.7	9.8	10.0	10.0	↑
63	0.4	0.3	0.4	0.6	0.5	0.5	0.6	0.6	0.6	0.5	0.4	0.6	≈
64	1.2	4.7	0.9	1.3	1.5	1.7	2.0	1.8	2.4	2.1	2.2	4.7	↑
65	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	≈
66	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	≈
67	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	≈
68	0.1	0.1	-0.1	-0.1	-0.1	0.0	-0.1	0.0	-0.1	-0.1	-0.1	0.1	≈

69	0.1	0.1	0.0	0.0	0.1	0.4	0.5	0.5	0.5	0.5	0.3	0.5	≈
70	0.2	0.4	0.4	0.7	0.7	0.2	0.1	0.0	0.1	0.0	0.2	0.7	≈
71	0.2	0.2	0.4	0.3	0.2	0.5	0.6	0.7	0.6	1.3	0.6	1.3	≈
72	6.5	6.8	7.8	5.7	8.4	7.3	4.9	5.9	4.8	4.6	5.5	8.4	≈
73	0.4	0.1	0.3	0.5	-0.1	0.3	0.1	-0.1	0.2	0.1	0.0	0.5	≈
74	3.5	3.5	3.8	5.0	5.3	4.4	3.9	6.7	5.2	5.2	5.6	6.7	↑
75	0.1	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	≈
76	-0.2	-0.4	-1.1	-0.6	-0.5	-0.6	-0.5	-0.3	-0.2	-0.1	-0.1	-0.1	≈
78	0.3	0.5	0.5	1.0	0.9	0.8	0.9	0.7	0.6	0.5	0.0	1.0	↓
79	1.5	1.0	1.0	1.3	1.7	1.6	1.8	1.6	1.3	1.0	0.4	1.8	↓
80	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.9	0.9	↑
81	0.0	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	≈
82	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	0.0	0.1	0.1	0.0	-0.1	0.0	0.1	≈
83	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.2	-0.1	0.0	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	0.0	≈
84	-2.9	-9.1	-5.1	-2.1	-3.8	-3.5	-6.3	-5.7	-4.5	-5.1	-0.2	-0.2	↓
85	1.1	1.1	-1.8	-0.1	-0.4	-2.1	-3.7	-2.4	-4.1	-3.2	-5.9	1.1	↓
86	-0.2	-0.2	-0.2	-0.1	-0.2	-0.4	-0.3	-0.2	0.0	0.1	-2.9	0.1	↑
87	-5.9	-7.3	-4.2	-2.2	-2.1	-4.2	-6.8	-6.4	-7.6	-7.6	0.1	0.1	↑
88	-0.3	-0.1	0.0	-0.1	0.1	0.0	-0.4	-0.9	0.8	-0.2	-8.2	0.8	↑
89	0.8	1.1	1.2	1.7	1.5	1.8	0.2	0.1	0.0	0.6	-0.5	1.8	↓
90	-2.0	-1.6	-1.9	-1.4	-1.3	-1.4	-1.3	-1.0	-1.3	-1.1	0.6	0.6	↑
91	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.5	0.0	≈
92	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	≈
93	0.0	0.0	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	≈
94	0.4	0.5	0.2	0.5	0.5	0.7	0.9	0.8	0.8	1.0	0.0	1.0	≈
95	-0.2	0.4	0.1	0.1	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	1.9	1.9	↑
96	-0.1	-0.1	-0.2	-0.2	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-0.4	0.4	0.4	↑
97	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	≈
99	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-1.3	0.0	0.0	≈

Открити сравнителни предимства на българските стоки на европейския пазар по стокови групи

Приложение 6

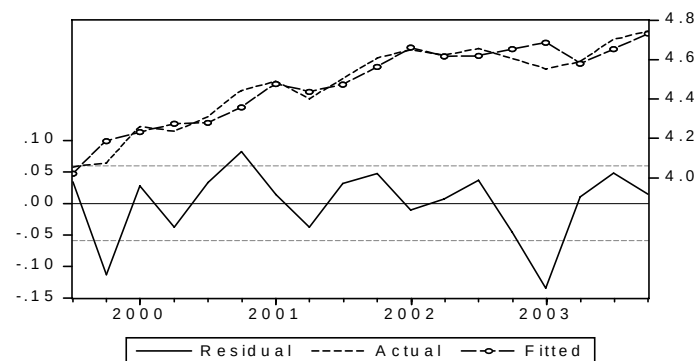
Стокова група	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	max	trend
1	9.3	9.3	6.9	0.9	0.4	0.2	0.1	0.1	1.2	4.3	3.0	9.3	↓
2	4.8	4.2	3.6	2.8	2.8	3.4	3.3	3.5	4.3	3.5	3.8	4.8	↓
3	1.9	2.2	2.4	1.7	0.9	0.8	0.5	0.4	0.2	0.1	0.3	2.4	↓
4	2.9	1.9	0.7	0.8	0.5	0.3	0.3	0.4	0.4	0.9	1.3	2.9	↓
5	0.4	0.6	0.8	1.4	1.5	1.7	1.6	1.5	1.8	1.3	0.8	1.8	↑
6	0.3	0.2	0.5	0.4	0.4	0.4	0.3	0.2	0.2	0.2	0.4	0.5	≈
7	5.7	6.9	7.4	6.1	4.3	5.8	6.5	3.0	5.0	4.2	3.6	7.4	↓
8	3.8	3.5	2.6	3.4	2.9	4.6	4.4	2.5	2.4	2.5	3.2	4.6	↓
9	0.8	0.6	0.6	0.7	0.8	0.6	0.6	0.6	0.7	1.0	0.9	1.0	≈
10	0.0	0.0	3.0	0.1	0.1	0.3	0.7	1.0	1.7	12.2	2.9	12.2	↑
11	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	≈
12	12.3	9.7	21.3	13.3	11.9	17.6	19.0	7.8	11.6	16.7	13.5	21.3	↑
13	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	≈
14	7.4	3.1	8.3	3.2	1.8	0.8	1.8	1.6	0.7	0.3	0.4	8.3	↓
15	1.2	0.7	1.2	0.1	0.2	0.1	0.0	0.0	0.2	0.5	0.2	1.2	↓
16	0.3	0.1	0.0	0.1	0.1	0.2	1.4	0.8	1.1	1.0	1.0	1.4	↑
17	0.1	0.1	0.4	0.6	0.3	0.2	0.1	0.1	0.0	0.1	0.2	0.6	≈
18	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	≈
19	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	≈
20	1.5	0.7	1.0	2.0	2.0	2.6	2.2	1.5	1.7	1.9	2.9	2.9	↑
21	0.1	0.2	0.1	0.7	0.3	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.7	≈
22	3.4	2.2	2.3	2.5	2.1	2.0	1.6	1.1	0.9	0.6	0.4	3.4	↓
23	0.2	0.1	0.5	0.0	0.0	1.4	2.4	2.1	0.1	0.2	0.5	2.4	↑
24	3.6	3.5	3.4	4.9	1.5	1.8	3.4	1.6	1.8	1.9	2.3	4.9	↓
25	2.0	2.4	3.4	3.9	3.9	4.8	3.8	3.4	3.8	3.9	4.0	4.8	↑
26	4.9	4.7	5.1	1.0	10.6	2.0	3.2	6.2	1.6	1.7	0.5	10.6	↓
27	2.1	2.1	0.5	1.7	1.8	1.1	1.2	0.8	2.0	1.9	1.2	2.1	↓
28	3.5	4.2	4.8	4.5	3.9	1.8	2.0	2.2	2.4	1.4	1.2	4.8	↓
29	1.3	1.2	1.3	0.8	1.0	0.7	0.5	0.4	0.4	0.3	0.3	1.3	↓
30	0.4	0.7	0.4	0.5	0.5	0.2	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.7	↓
31	13.6	17.1	36.7	32.4	25.5	14.3	6.7	21.8	15.8	7.9	7.0	36.7	↓
32	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	≈

33	0.5	0.5	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.2	0.3	0.2	0.2	0.5	≈
34	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	≈
35	0.6	0.1	0.1	0.3	0.2	0.2	0.1	0.2	0.3	0.1	0.1	0.6	≈
36	2.5	2.2	1.9	0.6	1.6	1.2	1.9	2.0	2.2	2.5	1.4	2.5	↓
37	0.2	0.0	0.0	0.0	0.1	0.3	0.4	0.5	0.3	0.5	0.4	0.5	≈
38	0.3	0.4	0.2	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.4	≈
39	0.7	0.7	0.8	0.8	0.7	0.7	0.5	0.5	0.5	0.5	0.3	0.8	↑
40	2.2	1.7	2.2	2.2	1.8	1.9	1.9	1.4	1.2	1.2	1.1	2.2	↓
41	2.7	2.3	2.0	1.4	1.4	1.3	1.0	1.2	1.1	0.7	0.5	2.7	↓
42	1.4	0.9	1.3	1.8	1.6	1.6	2.5	2.3	2.1	2.3	2.5	2.5	↑
43	0.5	0.1	0.0	0.1	0.4	0.3	0.2	0.1	0.1	0.2	0.2	0.5	≈
44	6.0	7.8	4.7	3.9	4.0	4.0	4.0	3.0	3.2	2.8	2.7	7.8	↓
45	0.4	0.6	0.7	0.9	1.4	1.0	0.3	0.0	0.1	0.0	0.1	1.4	≈
46	1.8	0.8	0.3	0.4	0.1	0.3	1.7	0.3	0.2	0.4	0.8	1.8	↓
47	13.5	18.2	5.4	6.3	6.8	5.6	3.6	3.3	3.1	2.6	1.3	18.2	↓
48	0.6	0.3	0.3	0.2	0.3	0.2	0.2	0.1	0.1	0.2	0.2	0.6	≈
49	0.0	0.1	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	≈
50	0.9	0.4	0.1	0.2	0.2	0.3	8.4	0.1	0.2	0.1	0.8	8.4	≈
51	1.5	1.7	1.3	0.8	0.9	0.8	0.6	0.7	1.3	2.4	2.8	2.8	↑
52	2.0	3.1	2.7	2.0	2.7	2.8	2.1	1.9	1.7	1.8	1.4	3.1	↓
53	1.4	1.4	0.3	0.2	0.5	0.9	0.2	0.1	0.4	0.3	0.7	1.4	↓
54	3.0	2.5	3.2	2.2	1.4	1.6	0.7	0.6	1.2	1.7	1.6	3.2	↓
55	1.4	2.5	2.5	2.0	2.5	2.1	1.5	1.0	1.0	1.4	1.7	2.5	↑
56	0.2	0.2	0.2	0.2	0.3	0.3	0.4	0.3	0.2	0.2	0.2	0.4	≈
57	0.5	0.3	0.3	0.5	0.3	0.3	0.2	0.2	0.2	0.6	0.6	0.6	≈
58	0.7	0.4	0.4	0.3	0.3	0.2	0.1	0.2	0.3	0.4	0.2	0.7	↓
59	0.3	0.2	0.1	1.0	0.6	0.1	0.0	0.1	0.0	0.1	0.1	1.0	≈
60	0.1	0.2	0.3	0.0	0.1	0.1	0.1	0.2	0.6	1.0	1.3	1.3	↑
61	5.0	4.2	4.5	7.4	8.7	10.9	15.6	18.2	18.7	21.2	23.4	23.4	↑
62	3.8	2.9	3.2	6.0	7.8	9.8	14.0	13.7	15.1	15.4	16.5	16.5	↑
63	6.7	4.0	2.8	4.2	4.9	4.4	4.6	4.2	4.0	3.9	3.5	6.7	↓
64	7.4	4.9	5.1	5.3	6.1	6.1	7.1	6.7	7.7	7.2	8.3	8.3	↑
65	0.2	0.3	0.5	0.4	0.2	0.3	0.7	1.1	1.8	1.8	2.1	2.1	↑
66	1.0	1.9	1.6	2.1	2.6	2.7	2.7	1.8	1.5	1.7	1.8	2.7	↑
67	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.2	0.1	0.0	0.2	≈
68	0.3	0.3	0.2	0.3	0.4	0.7	0.6	0.5	0.4	0.5	0.6	0.7	≈
69	1.9	1.5	1.7	1.3	1.5	1.8	2.3	2.3	2.3	2.2	2.0	2.3	↑
70	1.8	1.4	2.0	1.7	1.1	0.8	0.8	0.8	0.9	0.7	0.6	2.0	↓

[illegible]

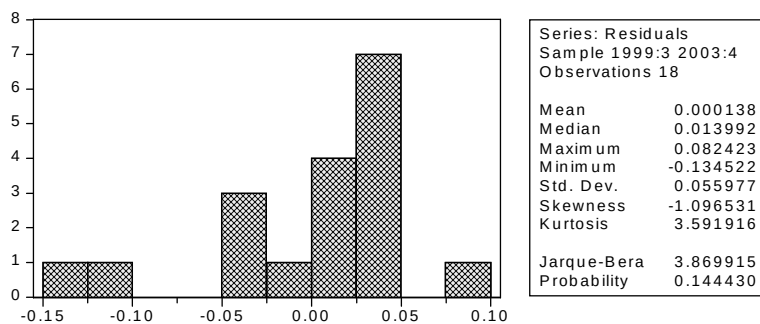
Уравнение 3.1

DEPENDENT VARIABLE: LOG(IM_AGR)				
Method: Least Squares				
Date: 10/17/05 Time: 13:26				
Sample(adjusted): 1999:3 2003:4				
Included observations: 18 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LOG(IM_AGR(-1))	0.543282	0.112622	4.823936	0.0002
LOG(AGRI_DUTY(-2))	-0.222375	0.108518	-2.049208	0.0584
LOG(DD(-1))	0.305406	0.085871	3.556555	0.0029
R-squared	0.927877	Mean dependent var		4.472079
Adjusted R-squared	0.918260	S.D. dependent var		0.208435
S.E. of regression	0.059592	Akaike info criterion		-2.651580
Sum squared resid	0.053268	Schwarz criterion		-2.503185
Log likelihood	26.86422	Durbin-Watson stat		2.036901

60

Нормалност на остатъците

Хипотезата за нормалност на остатъците може да бъде отхвърлена.

Автокорелираност на остатъците

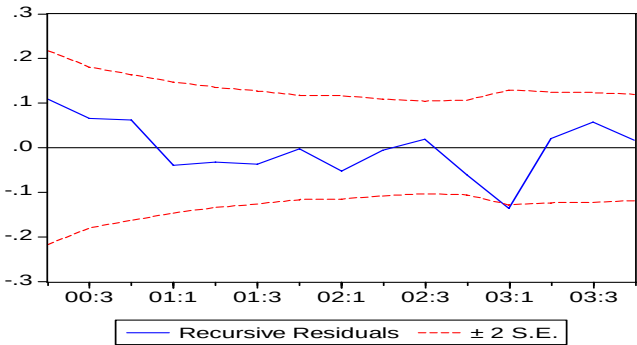
BREUSCH-GODFREY SERIAL CORRELATION LM TEST:				
F-statistic	0.356210	Probability	0.866953	
Obs*R-squared	2.721124	Probability	0.742886	
Test Equation:				
Dependent Variable: RESID				
Method: Least Squares				
Date: 10/17/05 Time: 13:32				
Presample missing value lagged residuals set to zero.				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LOG(IM_AGR(-1))	0.013208	0.139217	0.094871	0.9263
LOG(AGRI_DUTY(-2))	-0.011190	0.143077	-0.078208	0.9392
LOG(DD(-1))	-0.002627	0.109933	-0.023893	0.9814
RESID(-1)	-0.093292	0.319850	-0.291673	0.7765
RESID(-2)	-0.294468	0.308682	-0.953952	0.3626
RESID(-3)	-0.154269	0.324678	-0.475144	0.6449
RESID(-4)	-0.196133	0.425583	-0.460856	0.6548
RESID(-5)	-0.387641	0.443098	-0.874844	0.4022
R-squared	0.151174	Mean dependent var		0.000138
Adjusted R-squared	-0.443005	S.D. dependent var		0.055977
S.E. of regression	0.067242	Akaike info criterion		-2.259932
Sum squared resid	0.045215	Schwarz criterion		-1.864211
Log likelihood	28.33938	Durbin-Watson stat		2.024231

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test не отхвърля нулевата хипотеза за липса на автокорелация на остатъците.

Хетероскедастичност

WHITE HETEROSKEDASTICITY TEST:				
F-statistic	1.152269	Probability		0.395794
Obs*R-squared	6.946955	Probability		0.325781
Test Equation:				
Dependent Variable: RESID^2				
Method: Least Squares				
Date: 10/17/05 Time: 13:34				
Sample: 1999:3 2003:4				
Included observations: 18				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	5.013703	3.910229	1.282202	0.2261
LOG(IM_AGRI(-1))	0.165294	0.221440	0.746451	0.4710
(LOG(IM_AGRI(-1)))^2	-0.020255	0.025948	-0.780613	0.4515
LOG(AGRI_DUTY(-2))	0.673827	0.853158	0.789803	0.4463
(LOG(AGRI_DUTY(-2)))^2	-0.111828	0.142301	-0.785855	0.4485
LOG(DD(-1))	-1.441333	0.910448	-1.583104	0.1417
(LOG(DD(-1)))^2	0.081656	0.050696	1.610695	0.1355
R-squared	0.385942	Mean dependent var		0.002959
Adjusted R-squared	0.051001	S.D. dependent var		0.004892
S.E. of regression	0.004766	Akaike info criterion		-7.569512
Sum squared resid	0.000250	Schwarz criterion		-7.223256
Log likelihood	75.12560	F-statistic		1.152269
Durbin-Watson stat	2.647012	Prob(F-statistic)		0.395794

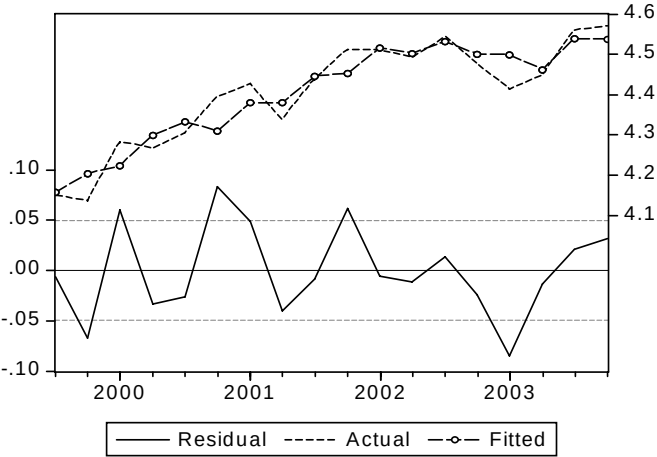
Стабилност на оцененото уравнение

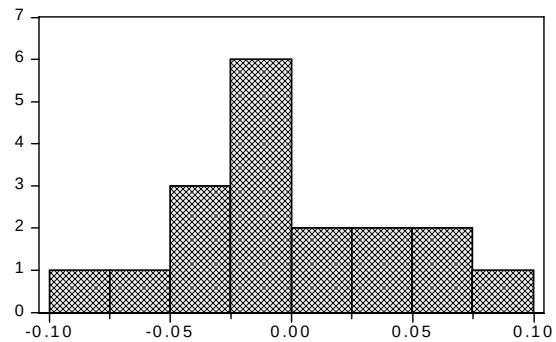
61

Уравнение 3.2.

DEPENDENT VARIABLE: LOG(IM_AGRI_D)				
Method: Least Squares				
Date: 10/27/05 Time: 16:31				
Sample(adjusted): 1999:3 2003:4				
Included observations: 18 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	2.442581	1.079148	2.263435	0.0400
LOG(IM_AGRI_D(-1))	0.522740	0.126431	4.134576	0.0010
LOG(AGRI_DUTY(-2))	-0.294553	0.134087	-2.196736	0.0454
LOG(DD_96(-2))	0.095132	0.058502	1.626133	0.1262
R-squared	0.882739	Mean dependent var		4.403819
Adjusted R-squared	0.857612	S.D. dependent var		0.131717
S.E. of regression	0.049703	Akaike info criterion		-2.972391
Sum squared resid	0.034585	Schwarz criterion		-2.774530
Log likelihood	30.75152	F-statistic		35.13075
Durbin-Watson stat	2.097535	Prob(F-statistic)		0.000001

Нормалност на остатъците

Series: Residuals	
Sample 1999:3 2003:4	
Observations 18	
Mean	-4.88E-16
Median	-0.007235
Maximum	0.083277
Minimum	-0.085153
Std. Dev.	0.045104
Skewness	0.086095
Kurtosis	2.410192
Jarque-Bera	0.283142
Probability	0.867993

Хипотезата за нормалност на остатъците не може да бъде отхвърлена.

Автокорелираност на остатъците

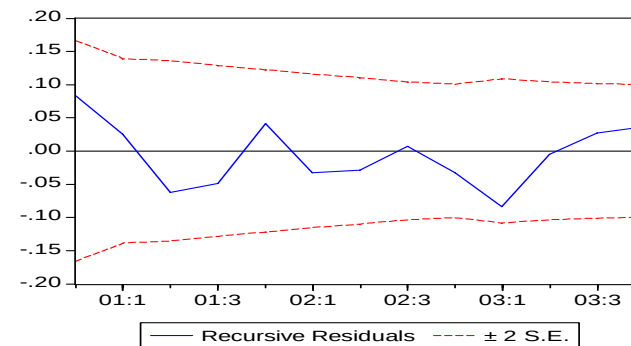
BREUSCH-GODFREY SERIAL CORRELATION LM TEST:				
F-statistic	0.838881	Probability		0.554223
Obs*R-squared	5.722069	Probability		0.334209
Test Equation:				
Dependent Variable: RESID				
Method: Least Squares				
Date: 10/27/05 Time: 16:34				
Presample missing value lagged residuals set to zero.				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.231995	1.421136	-0.163246	0.8739
LOG(IM_AGRI_D(-1))	0.056322	0.164829	0.341698	0.7404
LOG(AGRI_DUTY(-2))	0.033558	0.183019	0.183357	0.8586
LOG(DD_96(-2))	-0.019327	0.065075	-0.296995	0.7732
RESID(-1)	-0.066687	0.406808	-0.163928	0.8734
RESID(-2)	-0.307688	0.339758	-0.905610	0.3887
RESID(-3)	0.038712	0.338867	0.114241	0.9116
RESID(-4)	-0.125925	0.400640	-0.314310	0.7604
RESID(-5)	-0.485363	0.442395	-1.097127	0.3011
R-squared	0.317893	Mean dependent var		-4.88E-16
Adjusted R-squared	-0.288425	S.D. dependent var		0.045104
S.E. of regression	0.051197	Akaike info criterion		-2.799403
Sum squared resid	0.023591	Schwarz criterion		-2.354218
Log likelihood	34.19463	F-statistic		0.524301
Durbin-Watson stat	2.084752	Prob(F-statistic)		0.812130

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test не отхвърля нулевата хипотеза за липса на автокорелация на остатъците.

Хетероскедастичност

WHITE HETEROSKEDASTICITY TEST:				
F-statistic	0.840523	Probability		0.564055
Obs*R-squared	5.658273	Probability		0.462537
Test Equation:				
Dependent Variable: RESID^2				
Method: Least Squares				
Date: 10/27/05 Time: 16:34				
Sample: 1999:3 2003:4				
Included observations: 18				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.665190	0.763031	-0.871773	0.4020
LOG(IM_AGRI_D(-1))	0.251132	0.201815	1.244371	0.2392
(LOG(IM_AGRI_D(-1)))^2	-0.029749	0.023798	-1.250057	0.2372
LOG(AGRI_DUTY(-2))	0.068075	0.434185	0.156789	0.8783
(LOG(AGRI_DUTY(-2)))^2	-0.011636	0.072445	-0.160616	0.8753
LOG(DD_96(-2))	0.018267	0.168501	0.108408	0.9156
(LOG(DD_96(-2)))^2	-0.001972	0.014309	-0.137823	0.8929
R-squared	0.314348	Mean dependent var		0.001921
Adjusted R-squared	-0.059643	S.D. dependent var		0.002348
S.E. of regression	0.002417	Akaike info criterion		-8.927430
Sum squared resid	6.43E-05	Schwarz criterion		-8.581174
Log likelihood	87.34687	F-statistic		0.840523
Durbin-Watson stat	2.730606	Prob(F-statistic)		0.564055

Стабилност на оцененото уравнение

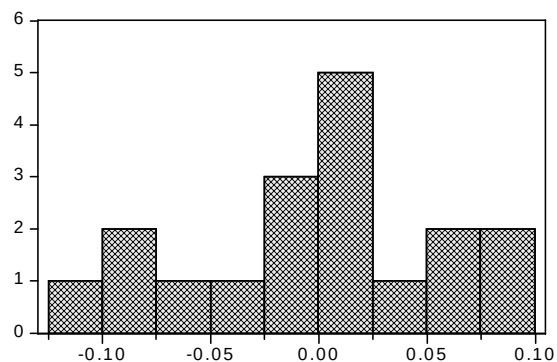
Уравнение 4

DEPENDENT VARIABLE: LOG(IM PROM)				
Method: Least Squares				
Date: 10/17/05 Time: 15:56				
Sample(adjusted): 1999:3 2003:4				
Included observations: 18 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-4.135174	0.903970	-4.574457	0.0004
LOG(EX_PROM)	0.565027	0.107082	5.276583	0.0001
LOG(DD)	0.834774	0.128157	6.513693	0.0000
D(PROM_DUTY(-1))	-0.097772	0.036579	-2.672922	0.0182
R-squared	0.929847	Mean dependent var	7.470122	
Adjusted R-squared	0.914815	S.D. dependent var	0.222389	
S.E. of regression	0.064908	Akaike info criterion	-2.438573	
Sum squared resid	0.058982	Schwarz criterion	-2.240712	
Log likelihood	25.94715	F-statistic	61.85485	
Durbin-Watson stat	1.436557	Prob(F-statistic)	0.000000	

63

Нормалност на остатъците

Series: Residuals	
Sample 1999:3 2003:4	
Observations 18	
Mean	2.14E-15
Median	0.005915
Maximum	0.096172
Minimum	-0.103064
Std. Dev.	0.058903
Skewness	-0.105870
Kurtosis	2.210586
Jarque-Bera	0.501006
Probability	0.778409

Хипотезата за нормалност на остатъците не може да бъде отхвърлена.

Автокорелираност на остатъците

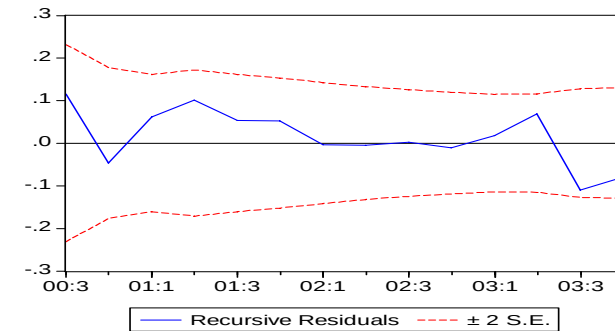
BREUSCH-GODFREY SERIAL CORRELATION LM TEST:				
F-statistic	0.446964	Probability		0.805665
Obs*R-squared	3.580542	Probability		0.611237
Test Equation:				
Dependent Variable: RESID				
Method: Least Squares				
Date: 10/17/05 Time: 16:17				
Presample missing value lagged residuals set to zero.				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.412428	1.078782	-0.382309	0.7111
LOG(EX_PROM)	-0.026353	0.123568	-0.213267	0.8359
LOG(DD)	0.067618	0.157433	0.429502	0.6777
D(PROM_DUTY(-1))	0.014919	0.049588	0.300862	0.7704
RESID(-1)	0.075442	0.353396	0.213476	0.8357
RESID(-2)	-0.316692	0.403039	-0.785761	0.4522
RESID(-3)	0.190217	0.479828	0.396427	0.7010
RESID(-4)	-0.241010	0.413568	-0.582757	0.5744
RESID(-5)	-0.391301	0.429407	-0.911260	0.3859
R-squared	0.198919	Mean dependent var	2.14E-15	
Adjusted R-squared	-0.513153	S.D. dependent var	0.058903	
S.E. of regression	0.072456	Akaike info criterion	-2.104810	
Sum squared resid	0.047249	Schwarz criterion	-1.659624	
Log likelihood	27.94329	F-statistic	0.279352	
Durbin-Watson stat	1.686003	Prob(F-statistic)	0.956801	

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test не отхвърля нулевата хипотеза за липса на автокорелация на остатъците.

Хетероскедастичност

WHITE HETEROSKEDASTICITY TEST:				
F-statistic	0.213916	Probability		0.964552
Obs*R-squared	1.880814	Probability		0.930327
Test Equation:				
Dependent Variable: RESID^2				
Method: Least Squares				
Date: 10/17/05 Time: 16:18				
Sample: 1999:3 2003:4				
Included observations: 18				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	2.534154	3.509820	0.722018	0.4853
LOG(EX_PROM)	-0.207529	0.394908	-0.525513	0.6097
(LOG(EX_PROM))^2	0.014393	0.027692	0.519744	0.6135
LOG(DD)	-0.396859	0.693661	-0.572123	0.5787
(LOG(DD))^2	0.022076	0.038361	0.575467	0.5766
D(PROM_DUTY(-1))	0.001354	0.012197	0.111039	0.9136
(D(PROM_DUTY(-1)))^2	0.000163	0.009377	0.017352	0.9865
R-squared	0.104490	Mean dependent var		0.003277
Adjusted R-squared	-0.383970	S.D. dependent var		0.003710
S.E. of regression	0.004364	Akaike info criterion		-7.745391
Sum squared resid	0.000210	Schwarz criterion		-7.399135
Log likelihood	76.70851	F-statistic		0.213916
Durbin-Watson stat	2.532712	Prob(F-statistic)		0.964552

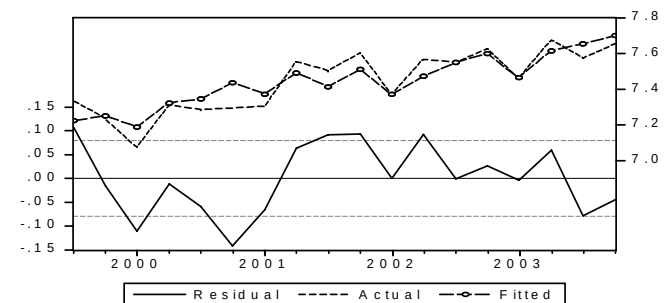
Стабилност на оцененото уравнение

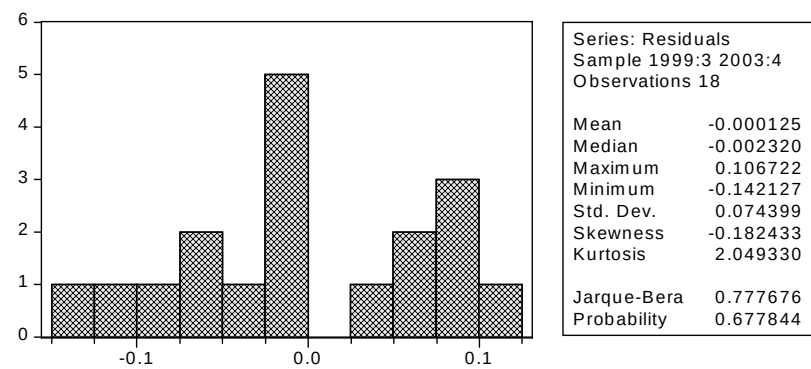
Уравнение 4.1.

DEPENDENT VARIABLE: LOG(IM_PROM_D)				
Method: Least Squares				
Date: 11/04/05 Time: 11:22				
Sample(adjusted): 1999:3 2003:4				
Included observations: 18 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LOG(EX_PROM_D)	0.740840	0.064116	11.55468	0.0000
LOG(DD_96(-3))	0.357631	0.078437	4.559461	0.0004
LOG(PROM_DUTY(-2))	-0.014955	0.007494	-1.995546	0.0645
R-squared	0.811010	Mean dependent var		7.443263
Adjusted R-squared	0.785812	S.D. dependent var		0.171139
S.E. of regression	0.079204	Akaike info criterion		-2.082566
Sum squared resid	0.094099	Schwarz criterion		-1.934171
Log likelihood	21.74309	Durbin-Watson stat		1.255726

Стабилност на оцененото уравнение

Нормалност на остатъците

Хипотезата за нормалност на остатъците не може да бъде отхвърлена.

Автокорелираност на остатъците

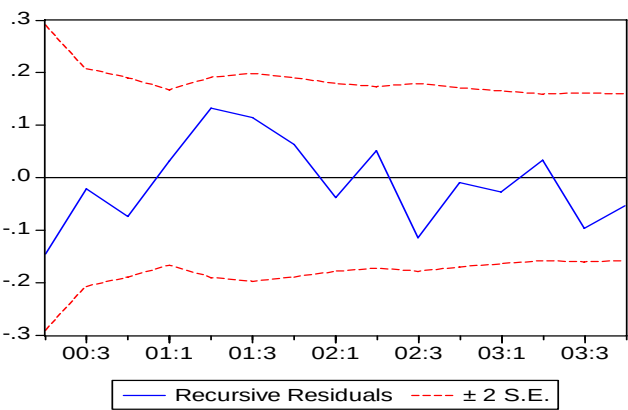
BREUSCH-GODFREY SERIAL CORRELATION LM TEST:				
F-statistic	1.064797	Probability		0.434045
Obs*R-squared	6.253673	Probability		0.282312
Test Equation:				
Dependent Variable: RESID				
Method: Least Squares				
Date: 11/04/05 Time: 11:22				
Presample missing value lagged residuals set to zero.				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LOG(EX_PROM_D)	-0.025740	0.076302	-0.337344	0.7428
LOG(DD_96(-3))	0.030357	0.093308	0.325341	0.7516
LOG(PROM_DUTY(-2))	-0.007685	0.009816	-0.782900	0.4518
RESID(-1)	0.279690	0.275875	1.013829	0.3346
RESID(-2)	-0.133958	0.329451	-0.406610	0.6929
RESID(-3)	-0.025351	0.370728	-0.068381	0.9468
RESID(-4)	0.080614	0.340189	0.236969	0.8175
RESID(-5)	-0.648936	0.334106	-1.942307	0.0808
R-squared	0.347426	Mean dependent var		-0.000125
Adjusted R-squared	-0.109375	S.D. dependent var		0.074399
S.E. of regression	0.078362	Akaike info criterion		-1.953845
Sum squared resid	0.061407	Schwarz criterion		-1.558124
Log likelihood	25.58460	Durbin-Watson stat		1.901220

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test не отхвърля нулевата хипотеза за липса на автокорелация на остатъците.

Хетероскедастичност

WHITE HETEROSKEDASTICITY TEST:				
F-statistic	0.602789	Probability		0.723553
Obs*R-squared	4.453882	Probability		0.615499
Test Equation:				
Dependent Variable: RESID^2				
Method: Least Squares				
Date: 11/04/05 Time: 11:23				
Sample: 1999:3 2003:4				
Included observations: 18				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	2.237742	5.836981	0.383373	0.7087
LOG(EX_PROM_D)	-0.318484	1.375049	-0.231616	0.8211
(LOG(EX_PROM_D))^2	0.023335	0.096562	0.241656	0.8135
LOG(DD_96(-3))	-0.395928	0.514304	-0.769832	0.4576
(LOG(DD_96(-3)))^2	0.034101	0.043738	0.779656	0.4520
LOG(PROM_DUTY(-2))	0.001792	0.004012	0.446750	0.6637
(LOG(PROM_DUTY(-2)))^2	2.91E-05	0.000900	0.032372	0.9748
R-squared	0.247438	Mean dependent var		0.005228
Adjusted R-squared	-0.163051	S.D. dependent var		0.005514
S.E. of regression	0.005946	Akaike info criterion		-7.126815
Sum squared resid	0.000389	Schwarz criterion		-6.780560
Log likelihood	71.14134	F-statistic		0.602789
Durbin-Watson stat	2.637671	Prob(F-statistic)		0.723553

Стабилност на оцененото уравнение

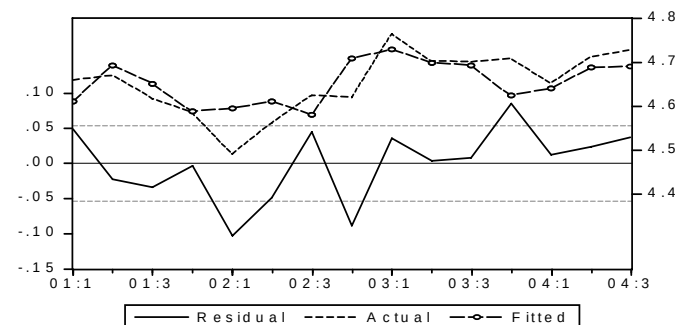

Статистики на иконометричния анализ на връзката между индустриални продажби на вътрешния пазар и внос на стоки от ЕС

Приложение 9

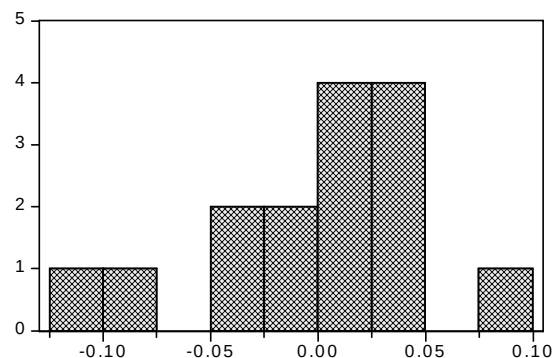
Уравнение 5

DEPENDENT VARIABLE: LOG(DOM_S_INDEX)				
Method: Least Squares				
Date: 11/04/05 Time: 11:25				
Sample(adjusted): 2001:1 2004:3				
Included observations: 15 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	7.160642	0.727770	9.839155	0.0000
LOG(IM_ALL_INDEX(-3))	-0.533059	0.154689	-3.446004	0.0043
R-squared	0.477386	Mean dependent var		4.653199
Adjusted R-squared	0.437185	S.D. dependent var		0.071615
S.E. of regression	0.053727	Akaike info criterion		-2.886254
Sum squared resid	0.037525	Schwarz criterion		-2.791848
Log likelihood	23.64691	F-statistic		11.87495
Durbin-Watson stat	1.958875	Prob(F-statistic)		0.004341

96

Нормалност на остатъците

Series: Residuals	
Sample 2001:1 2004:3	
Observations 15	
Mean	1.00E-16
Median	0.008281
Maximum	0.085130
Minimum	-0.102710
Std. Dev.	0.051772
Skewness	-0.539709
Kurtosis	2.625716
Jarque-Bera	0.815771
Probability	0.665055

Хипотезата за нормалност на остатъците не може да бъде отхвърлена.

Автокорелираност на остатъците

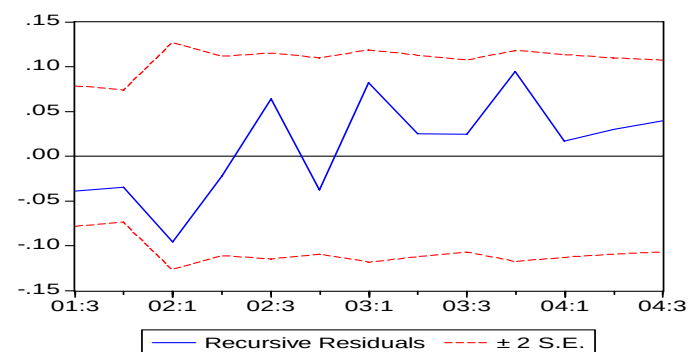
BREUSCH-GODFREY SERIAL CORRELATION LM TEST:				
F-statistic	2.108101	Probability		0.166444
Obs*R-squared	8.527684	Probability		0.129452
Test Equation:				
Dependent Variable: RESID				
Method: Least Squares				
Date: 11/04/05 Time: 11:26				
Presample missing value lagged residuals set to zero.				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-1.067763	0.944238	-1.130819	0.2909
LOG(IM_ALL_INDEX(-3))	0.224966	0.199960	1.125052	0.2932
RESID(-1)	0.204302	0.351550	0.581144	0.5771
RESID(-2)	0.594741	0.348255	1.707772	0.1261
RESID(-3)	0.321475	0.282830	1.136637	0.2886
RESID(-4)	-0.878097	0.388680	-2.259179	0.0538
RESID(-5)	-0.429926	0.415634	-1.034385	0.3312
R-squared	0.568512	Mean dependent var		1.00E-16
Adjusted R-squared	0.244897	S.D. dependent var		0.051772
S.E. of regression	0.044988	Akaike info criterion		-3.060104
Sum squared resid	0.016192	Schwarz criterion		-2.729681
Log likelihood	29.95078	F-statistic		1.756751
Durbin-Watson stat	1.854100	Prob(F-statistic)		0.225525

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test не отхвърля нулевата хипотеза за липса на автокорелация на остатъците.

Хетероскедастичност

WHITE HETEROSKEDASTICITY TEST:				
F-statistic	0.456622	Probability		0.643984
Obs*R-squared	1.060823	Probability		0.588363
Test Equation:				
Dependent Variable: RESID^2				
Method: Least Squares				
Date: 12/07/05 Time: 10:09				
Sample: 2001:1 2004:3				
Included observations: 15				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	1.315946	3.333693	0.394741	0.7000
LOG(IM_ALL_INDEX(-3))	-0.566732	1.416625	-0.400058	0.6961
(LOG(IM_ALL_INDEX(-3)))^2	0.061099	0.150448	0.406112	0.6918
R-squared	0.070722	Mean dependent var		0.002502
Adjusted R-squared	-0.084158	S.D. dependent var		0.003302
S.E. of regression	0.003438	Akaike info criterion		-8.331118
Sum squared resid	0.000142	Schwarz criterion		-8.189508
Log likelihood	65.48338	F-statistic		0.456622
Durbin-Watson stat	2.748901	Prob(F-statistic)		0.643984

Стабилност на оцененото уравнение

ИЗДАНИЯ НА АГЕНЦИЯТА ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗИ И ПРОГНОЗИ

Серия „Българската икономика: състояние и перспективи“ (от 2005 г.)

- Тримесечен обзор – януари 2005 г.
- Тримесечен обзор – април 2005 г.
- Тримесечен обзор – юли 2005 г.
- Тримесечен обзор – октомври 2005 г.

Серия „Конюнктурни обзори“ (октомври 1991 г. – декември 2004 г.)

- Месечни конюнктурни обзори (октомври 1991 г. – декември 2004 г.)
- Шестмесечни доклади
- Годишни доклади за състоянието на българската икономика (1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005 г.)

Серия „Икономически изследвания“

- А. Гладнишки, Измерване на потенциалното производство. Използване инструментариума на производствените функции (юни 2005 г.)
- Цв. Манчев, Есе за финансовата криза (март 2005 г.)
- Г. Михайлова, Съставяне и анализ на финансова сметка за българската икономика. Система на национални сметки (юни 2004 г.)
- А. Гладнишки, Агрегирана производствена функция на България в условия на преход (май 2004 г.)
- К. Ганев, Статистически оценки на отклоненията от макроикономическия потенциал. Приложение за икономиката на България. (март 2004 г.)
- С. Barber, A. Vassilev, Equilibrium exchange rate determination for the case of Bulgaria (April 2003)
- Цв. Манчев, Управление на капиталовите потоци в България (юни 2002 г.)
- Г. Чукалев, Ефектът Balassa – Samuelson в България. (март 2002 г.)
- Г. Чукалев, Инфлацията в България след въвеждането на паричен съвет. Анализ на факторите (юни 2000 г.)
- Л. Димитров, Бюджетните ограничения на фирмите през периода 1996 – 1997 г. (август 1999 г.)

- Р. Кръстев, Свободна търговия или протекционизъм. Конкуренцията като анти-инфлационен фактор. (август 1998 г.)
- Л. Димитров, Динамика на работната заплата в България и перспективи (август 1998 г.)
- И. Георгиев, П. Петрова, Г. Стоянова, Приложение на коинтеграционния анализ /Инфлация. Потребителска функция/ (юни 1996 г.)
- М. Ненова, Алфредо Канавесе, Поведение на държавните предприятия и инфлация (юни 1996 г.)
- Н. Милева, Селското стопанство и аграрната политика през 1994 г. (февруари 1995 г.)
- М. Жечева, Домакинствата и финансовите потоци в българската икономика (септември 1994 г.)
- Л. Димитров, Безработицата в България 1991-1993 г. (май 1994 г.)
- N. Gueorguiev, Some Tests of Random Walk Hypothesis for Bulgarian Foreign Exchange Rates (August 1993)
- М. Ненова, Регулиране на работната заплата: опитът на България през 1991 – 1992 г. (април 1993 г.)
- К. Генов, Паричната политика през 1992 г.: инструменти и резултати (април 1993 г.)
- М. Жечева, Н. Милева, Ценовият контрол и инфлацията в България през 1991 – 1992 година (ноември 1992 г.)
- Р. Инджова, Приватизацията в България (юли 1992 г.)
- Н. Георгиев, Н. Господинов, Паричната политика: механизми и резултати (март 1992 г.)
- Ст. Бързашки, Заетостта и безработицата в процеса на стабилизация. (март 1992 г.)
- М. Жечева, Р. Аврамов, В. Чавдаров, Инфлацията и лихвения процент през 1991 г. (март 1992 г.)
- М. Ненова, Изпълнение на бюджета през 1991 г. и изводи за бюджетната политика през 1992 г. (март 1992 г.)